

Retten til eget bilde (åndsverkloven § 45 c)

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 510
Leveringsfrist: 25.11.11

Til sammen 17 254 ord

20.11.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstilling	1
1.2	Avgrensninger	2
1.3	Metode og rettskilder	2
1.4	Kontaktflaten med andre lover og paragrafer	3
<u>2</u>	<u>“RETTE TIL EGET BILDE”</u>	<u>6</u>
2.1	Innledning	6
2.2	Hovedregelen i §45c	7
2.2.1	<u>Fotografi...</u>	8
2.2.2	...som avbilder <u>person...</u>	10
2.2.2.1	Identifikasjonskravet	10
2.2.2.2	Bruk av sladd	14
2.2.3	...kan ikke <u>gjengis</u> eller <u>vises offentlig</u> ...	17
2.2.4	...uten <u>samtykke</u> av den avbildede	20
2.2.4.1	Gyldig samtykke	21
2.2.4.2	Samtykkets innhold og rekkevidde	24
2.2.4.3	Tilbakekalling av samtykke	25
2.3	Hovedunntaket, bokstav a: Avbildningen har aktuell og allmenn interesse	27
2.3.1	Generelt om unntaket	28
2.3.2	Om offentlige personer	30
2.3.3	Bruk av bilder utenfor den opprinnelige sammenhengen	33
2.4	De øvrige unntakene	35
2.5	Utilbørlig å publisere	36
2.6	Det ulovfestede personvernet	38
2.7	Vernetiden	39

2.8	Oppsummering	40
<u>3</u>	<u>FORHOLDET MELLOM PERSONVERNET OG YTRINGSFRIHETEN</u>	<u>42</u>
3.1	Innledning	42
3.2	Noen sentrale dommer	43
3.3	Oppsummering	51
<u>4</u>	<u>SAMMENDRAG</u>	<u>53</u>
<u>5</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>55</u>

1 Innledning

1.1 Problemstilling

I avhandlingen vil jeg ta for meg den retten man har til sitt eget person fotografi etter åndsverkloven¹ § 45c. Rettsområdet har de siste par tiår vært svært dynamisk, og det er derfor også vanskelig å se for seg hvordan utviklingen de neste årene vil bli. Det som i alle fall er sikkert er at dette er et felt som har fått stadig større aktualitet ettersom den teknologiske utviklingen har skutt fart. Det har aldri tidligere vært så enkelt å publisere bilder som det er nå. De aller fleste har en mobiltelefon med mulighet for å filme og ta bilder. Ved hjelp av få operasjoner på en moderne mobiltelefon, kan man legge et bilde man har tatt ut på internett – f.eks. på Facebook² eller andre sosiale medier. Hver gang jeg tar et bilde med mobiltelefonen min, får jeg opp en meny som inneholder en egen Facebook-funksjon som i løpet av et par sekunder laster opp bildet til Facebook-siden min. Det samme gjelder for andre lignende tjenester, f.eks. Picasa³ eller Flickr.⁴ Det har med andre ord blitt ekstremt enkelt å spre bilder på internett.

I tråd med den teknologiske utviklingen har det også dukket opp nye utfordringer i forbindelse med bildepublisering. Før internett ble allemannseie, var det som regel mindre belastende for en person å få sitt bilde publisert i eksempelvis en avis. Det fantes ikke nettaviser, og bildet ble dermed bare tilgjengelig i den fysiske avisen. Det var dermed langt mindre sjanse for at bildet ville dukke opp igjen senere. Dette har imidlertid internett endret radikalt, og bilder som publiseres der vil i prinsippet ikke forsvinne. De blir liggende tilgjengelig og kan søkes opp og vises på nytt i det uendelige. At bilder som er publisert nå er lettere tilgjengelig, gjør at et bilde kan dukke

---

¹ Lov om opphavsrett til åndsverk mv. - heretter forkortet åvl.

² www.facebook.com, et av de mest populære sosiale medier i verden hvor man kan publisere bilder, knytte kontakter med venner og dele informasjon

³ www.picasa.com, digitalt nettalbum

⁴ www.flickr.com, digitalt nettalbum

opp igjen flere år etter at det opprinnelig ble publisert – noe som naturligvis kan være en stor ulempe for den avbildede.

Når man tar bilder av *gjenstander* har man som fotograf i utgangspunktet rettighetene til bildene. Man kan selv publisere bildene og man står også fritt til å overdra rettighetene til andre.

Når man derimot tar bilder av *personer*, har den avbildede visse rettigheter i forhold til bildene. Som fotograf mister man eneretten til bildene og må respektere de beskyttede rettighetene den avbildede måtte ha til disse. Det er dette jeg skal gi en fremstilling av i denne avhandlingen.

1.2 Avgrensninger

Selv om oppgaven handler om en paragraf i åvl., vil fokuset i oppgaven ikke være på det immaterielle og opphavsrettslige som er knyttet til et bilde, men på det som har med personvernet å gjøre. Dette vil jeg komme nærmere inn på under gjennomgangen av åvl. § 45c i oppgavens punkt to.

Paragrafen har en rekke unntak som er listet opp i bokstavene a-e. Av disse er det unntaket i bokstav a), som unntar avbildninger av aktuell og allmenn interesse, som har størst betydning. Det er også dette unntaket som oftest blir påberopt av den som ønsker å publisere et bilde. Jeg vil derfor foreta en grundig gjennomgang av dette unntaket, mens de øvrige unntakene kun vil bli nevnt.

1.3 Metode og rettskilder

Jeg har benyttet alminnelig juridisk metode i denne avhandlingen. Rettskildene jeg har brukt er i hovedsak norsk lov, rettspraksis både fra norske domstoler og internasjonale avgjørelser fra den europeiske menneskerettsdomstolen⁵, forarbeider og juridisk teori. Temaet er også behandlet i tidligere avhandlinger, og jeg har bl.a. brukt oppgaven Maria Jongers⁶ skrev i 2006 som kilde. Jeg har også benyttet noen avgjørelser fra

---

⁵ Heretter forkortet EMD

⁶ Jongers (2006)

Pressens Faglige Utvalg⁷, der disse inneholder elementer som er overførbare til saker for domstolene. PFU er imidlertid et presseetisk organ opprettet av Norsk Presseforbund, og er uten juridisk fundamentering. Avgjørelsene vil derfor ikke ha direkte betydning som rettskilde. Mange av vurderingene som foretas av utvalget kan imidlertid sammenlignes med de rettslige vurderingene domstolene foretar, og vil derfor kunne ha interesse. PFU har til formål å overvåke og fremme den etiske og faglige standard i norsk presse. Utvalget behandler klager mot alle medier og avgir uttalelser som offentliggjøres. Når utvalget konkluderer med “brudd på god presseskikk” eller “har opptrådt kritikkverdig”, er redaksjonen dømt og må publisere utvalgets uttalelse, jf PFUs vedtekter § 6.

1.4 Kontaktflaten med andre lover og paragrafer

Selv om det er åvl. § 45c som regulerer retten til eget bilde, finnes det andre lover som er av interesse på området. Publisering av bilder av gjenkjennelige personer, er ifølge Datatilsynet en behandling av personopplysninger.⁸ Dette medfører at personen som behandler bildet, må forholde seg til personopplysningsloven⁹.

Straffeloven¹⁰ har også et par bestemmelser som har interesse på området. § 390 er en bestemmelse som på mange måter ligner åvl. § 45c, men den viktigste forskjellen her er at mens åvl. §45c gjelder spesifikt for offentliggjøring av bilder, gjelder strl. § 390 offentliggjøring av personsensitive opplysninger som sådan. Personbilder er også omfattet av dette. Det er imidlertid et vilkår etter denne paragrafen at offentliggjøringen er en krenkelse av privatlivets fred, noe som gjør at ikke et hvilket som helst bilde vil være omfattet av denne paragrafen. Et nøytralt portrettfotografi uten noe sensitivt innhold, vil derfor kunne falle innenfor åvl.§45c, men utenfor strl.§390. Dersom fotografiet hadde vist en forslått kvinne i forbindelse med omtale av hennes voldelige ektemann, ville derimot også straffelovens bestemmelser kunne kommet til anvendelse.

---

⁷ Heretter forkortet PFU

⁸ Datatilsynets artikkel “Bilder på Internett”

⁹ Lov om behandling av personopplysninger

¹⁰ Alminnelig borgerlig Straffelov– heretter forkortet strl.

Strl. § 390 a er en bestemmelse som blant annet regulerer det å *fotografere*, ved at det er straffebelagt ved "...skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd [å] krenke en annens fred...".

Mens man kan påberope seg åvl. §45c i tilfeller som omhandler *publisering* av bilder, er det altså strl. § 390a, eller den overordnede artikkel 8 i EMK, man må forholde seg til i tilfeller hvor selve *fotograferingen* er problemet.

I en del av dommene jeg skal gjennomgå, er det påberopte rettsgrunnlaget strl. § 390 istedenfor åvl. § 45c. I noen tilfeller er de sågar påberopt begge to, da gjerne med § 390 som prinsipalt rettsgrunnlag og åvl. §45c som subsidiært. Åvl. §45c er av nyere dato enn strl. § 390, og den er også en spesialregel som helt konkret tar for seg retten til eget bilde. Man kan derfor si at åvl. §45c både er *lex specialis*¹¹ og *lex posterior*¹² i forhold til § 390. Straffelovens bestemmelse utfyller åndsverklovens, og er ikke en dobbelthjemmel, men en suppleringshjemmel som kan fange opp tilfeller som faller utenfor åvl. §45c.

Både strl. § 390 og åvl. § 45c omfattes av EMK artikkel 8, om retten til privatliv. Avveiningen mot artikkel 10, som omfatter retten til ytringsfrihet, blir dermed sammenfallende for de to. I Bryllupsfotosaken¹³ ble dette kommentert av retten. Saken gjaldt Se & Hørs fotografering i bryllupet til Lars Lillo-Stenberg og Andrine Sæther, uten parets samtykke. Paret anførte at dette var en krenkelse av strl. § 390 og subsidiært en krenkelse av åvl. §45c. Retten uttalte vedrørende den subsidiære anførselen knyttet til åvl. §45c:

*"...også disse reglane må lesast med ein rettsstridsreservasjon og på bakgrunn av EMK artikkel 8 og artikkel 10. Løysinga må då bli den same som etter den prinispale synsmåten."*¹⁴

---

¹¹ Ved motstrid går den spesielle regelen foran den generelle

¹² Ved motstrid går den yngre regelen av samme rang foran den eldre

¹³ Rt 2008 s.1089

¹⁴ Dommen avsnitt 55

Som jeg vil komme tilbake til i avhandlingens del 3, vil den europeiske menneskerettskonvensjon¹⁵ artikkel 8 og artikkel 10 ha en overordnet interesse i forhold til temaet i denne avhandlingen. Selv om utgangspunktet i en vurdering må bli den norske lovteksten i åvl. §45c, må tolkningen av denne ligge innenfor EMK artikkel 8 og 10. Disse artiklene er gjennom menneskerettsloven¹⁶ § 3 overordnet intern norsk rett og vil ved motstrid gå foran. Dette gjør at man alltid må ha disse artiklene i bakhodet når man foretar en vurdering av åvl. §45 c, og avveiningen mellom personvernet og ytringsfriheten blir dermed et viktig punkt i denne avhandlingen.

---

¹⁵ Heretter forkortet EMK

¹⁶ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett

2 “Retten til eget bilde”

2.1 Innledning

Når man snakker om retten til eget bilde, er det først og fremst åndsverkloven §45c man har i tankene. Bestemmelsen lyder som følger:

“Fotografi som avbilder en person kan ikke gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede, unntatt når

- a) avbildningen har aktuell og allmenn interesse,*
  - b) avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet,*
  - c) bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse,*
  - d) eksemplar av avbildningen på vanlig måte vises som reklame for fotografens virksomhet og den avbildede ikke nedlegger forbud, eller*
  - e) bildet brukes som omhandlet i § 23 tredje ledd eller § 27 andre ledd.*
- Vernet gjelder i den avbildedes levetid og 15 år etter utløpet av hans dødsår. “*

Bestemmelsen er en personvernregel som egentlig ikke hører spesielt godt hjemme i åndsverkloven, som i hovedsak gjelder åndsverk.¹⁷ §45c kom inn i loven ved lovendring av 23.juni 1995 nr. 37, og er i all hovedsak en videreføring av fotografilovens¹⁸ § 15 som nå er opphevet. Rettspraksis og litteratur tilhørende fotografilovens § 15 er derfor relevant i forhold til åvl §45c.¹⁹

Opphavsrettsutvalget gikk i NOU 1987:16 inn for å beholde reglene i fotografiloven § 15, men drøftet om den skulle plasseres et annet sted²⁰. Det ble bl.a nevnt som alternative plasseringer straffeloven og skadeserstatningsloven, men det ble konkludert med at den passet best i en lov som ellers regulerer rettighetsforholdene til åndsverk og nærstående rettigheter²¹.

---

¹⁷ Rognstad (2009), s 325

¹⁸ Lov om rett til fotografi

¹⁹ NOU 1996:12, vedlegg 1 pkt 7

²⁰ Ot.prp.nr 54 (1994-1995) s 12

²¹ Ot.prp.nr 54 (1994-1995) s 13

I Snowboard-dommen²² ble det i avsnitt 50 slått fast at hensynet bak §45c er todelt. For det første er bestemmelsen en personvernregel, og for det andre er den ment som en verneregul av eget bilde som formuesgode. Mens det førstnevnte hensynet har interesse i de “alminnelige” tilfellene, er det andre hensynet myntet på kjente personer, hvis bruk av personbilde kan ha stor økonomisk verdi. I tillegg til den nevnte dommen, belyser også Elling-dommen²³ og Jannicke-dommen²⁴ dette hensynet. I Elling-dommen var saken at en bokklubb hadde brukt bilder av skuespiller Per Christian Ellefsen for å presentere en ny bok i Elling-serien. Det ble uttalt at han måtte finne seg i at bilder av ham ble brukt i en viss grad som illustrasjon, men i dette tilfellet var bruken langt mer omfattende enn det han måtte finne seg i. Bildebruken ble ansett som markedsføring og ikke illustrasjonsbruk. I Jannicke-dommen hadde et firma brukt et fotografi av popartisten Jannicke til å produsere jakkemerker. Disse ble solgt uten artistens samtykke. Artisten ble tilkjent erstatning tilsvarende nettofortjenesten firmaet hadde hatt på salget, fordi de hadde utnyttet verdien av hennes personbilde.

2.2 Hovedregelen i §45c

Hovedregelen er at dersom man ønsker å publisere et fotografi av en person, trenger man den avbildedes samtykke til dette. En hver person har rett til “sitt eget bilde”, og det kreves et særskilt rettsgrunnlag for å offentliggjøre bilde av en annen person. Det viktigste grunnlaget er den avbildedes samtykke. Et samtykke til å bli fotografert er imidlertid ikke er det samme som et samtykke til at bildet kan offentliggjøres.

Samtykkekravet er knyttet til publiseringen, og publiseringen krever derfor eksplisitt samtykke. Man kan derfor ikke påberope seg retten til å publisere et bilde med begrunnelse i at den avbildede ga tillatelse til å ta bildet.

Til hovedregelen finnes det imidlertid en rekke unntak som modifierer dette forbudet. Disse skal jeg komme tilbake til i punkt 2.3 og 2.4.

---

²² Rt 2009 s.1568

²³ RG 2003 s868

²⁴ RG 1983 s822

Et viktig forhold man derfor må klargjøre i forhold til hovedregelen, er om det i det hele tatt er gitt samtykke slik at hovedregelen er oppfylt. Derneft om det avgitte samtykke kan legges til grunn eller må anses som ugyldig.

En hovedregel som krever at man innhenter samtykke, viser at det er personvernet og ikke opphavsretten som er beskyttet. Opphavsrettslig er det nemlig *skaperen* av åndsverket²⁵ som har rettighetene til det. Hovedregelen i åvl. §45c sier derimot at det ikke er skaperen (fotografen), men den fotograferte som har rettighetene til bildet når det gjelder å bestemme om bildet kan offentliggjøres eller ikke.

2.2.1 Fotografi...

Åvl. skiller mellom fotografiske verk og fotografiske bilder, men jf. forarbeidene²⁶, får ikke dette skillet betydning for §45c.

Et vilkår for at §45c skal få anvendelse er at det som publiseres er å regne for et fotografi. Det kan virke opplagt hva som ligger i fotografibegrepet, men realiteten er at det må foretas en del klargjøringer rundt dette.

For det første er det som Jongers påpeker en forskjell mellom et bilde og et fotografi.²⁷ Bilde er et videre begrep enn fotografi og vil derfor kunne omfatte tegninger²⁸, malerier osv. I lovteksten har man imidlertid valgt å bruke fotografi-begrepet, noe som antyder at det er meningen at dette skal tolkes i snever forstand. I forarbeidene sies det at tradisjonelt er det fotografiske bilde blitt definert ut fra tekniske kriterier²⁹:

“Definisjonen er enkel å anvende da den i utgangspunktet ikke forutsetter noen kunstnerisk vurdering av resultatet: det avgjørende er å stadfeste at det dreier seg om et bilde som er blitt til ved lysbølgers innvirkning på lysfølsomt materiale”

---

²⁵ Åvl. § 1: Den som skaper et åndsverk har opphavsretten til verket

²⁶ Ot.prp.nr 54 (1994-1995) s 39

²⁷ Jongers (2006) s 23

²⁸ Lovavdelingens uttalelse 1993-734 slår fast at “tegninger o.l.” ikke omfattes av det dagjeldende “bilete”-begrepet jf fotografilovens § 15

²⁹ Ot.prp.nr 54 (1994-1995) s 8 (min understrekning)

Forarbeidene sier videre at digitalt fremstilte bilder ikke skal regnes som fotografiske bilder. Det som menes her er bilder som er kunstig skapt ved teknologiske hjelpemidler. Tilfeller hvor man ved hjelp av et dataprogram klarer å lage et bilde som ligner en levende person, faller dermed utenfor fotografibegrepet. At åvl. §45c er begrenset til fotografier i snever forstand, kan virke uheldig siden man da i praksis kan omgå forbudet ved å bruke tegninger, malerier eller digitalt fremstilte bilder av en person. At slike tilfeller faller utenfor åvl. § 45c betyr riktignok ikke at de ikke vil ha et vern i det hele tatt. Selv om de ikke vil være vernet av åvl. §45c, kan de f.eks. fanges opp av det ulovfestede personvernet (mer om dette i punkt 2.6).

Det finnes en dom³⁰ fra Borgarting lagmannsrett fra 1999 som er illustrerende for rekkevidden av det ulovfestede personvernet. Pål Bang-Hansen saksøkte P4 for krenkelse av personvernet der en etterligning av hans stemme ble brukt som et reklameinnslag. Det uttales av retten at saken har mange likhetstrekk med de spørsmål som er løst i åvl. §45c og at de samme hensynene som begrunner retten til eget bilde, foreligger i denne saken. Det blir altså slått fast at Pål Bang-Hansen, på ulovfestet grunnlag, har rett til selv å råde over sin egen stemme, eller i dette tilfellet en etterligning av hans stemme.

P4 anførte at det ville være en krenkelse av EMK art 10, å nekte dem å sende innslaget. Etter art. 10 annet ledd kreves det bl.a at et inngrep i ytringsfriheten skal være “prescribed by law” – altså tydelig hjemlet i lov. Lagmannsretten slo imidlertid fast at også ulovfestet rett tilfredsstiller hjemmelskravet. Ytringer i reklamesammenheng har dessuten et svakere vern enn f.eks. politiske eller kunstneriske ytringer, som er ytringsfrihetens kjerneområde.

I digitale kameraer har man nå byttet ut den tradisjonelle lysfølsomme filmen med en lysfølsom elektronisk bildebrikke. Det er altså fortsatt å regne som “lysbølgers innvirkning på lysfølsomt materiale”, og dermed innenfor definisjonen. Det avgjørende er i følge Jongers at “...*det lages en “kopi” av et utsnitt fra virkeligheten, og at dette skjer ved hjelp av et kamera i en eller annen form.*”³¹

---

³⁰ RG 1999-1009

³¹ Jongers (2006) s 23

Hvis denne påstanden er riktig, vil det bety at også video-opptak er omfattet av fotografibegrepet. I sin kommentarutgave til fotografiloven, skriver Galtung³² at film og video faller inn under fotografibegrepet siden en film består av fotografier som kan fryses. Dette synspunktet fremgår også av forarbeidene³³, lovavdelingens uttalelser³⁴, og i Diana Ross/Arne Næss-dommen³⁵. Etter min mening har derfor Jongers påstand god støtte i rettskildene.

2.2.2 ...som avbilder person...

Det er avbildede *personer* som har et vern etter åvl §45c. Dette innebærer at alt annet enn fysiske personer faller utenfor bestemmelsen. Man trenger derfor som utgangspunkt ikke samtykke fra eieren hvis man vil offentliggjøre et bilde av hesten hans. Er eieren derimot selv med i bildet, f.eks. sittende på hestens rygg, vil man raskt kunne befinne seg innenfor paragrafens nedslagsfelt.

Utfordringen ligger ofte i å definere hva som er en avbildet person. Er det f.eks. nok at kun deler av kroppen er synlig på bildet? I så fall, hvor går grensen for hva som er tilstrekkelig identifisering av en person?

2.2.2.1 Identifikasjonskravet

Det har vært en del uenighet i juridisk teori om hvor grensen skal gå for at en person er identifisert på et bilde. Rettspraksis har også spriket en del. Da Galtung skrev kommentarutgaven til fotografiloven, ga han uttrykk for at:

*“...det som utgangspunkt ikke stilles noe krav om at ansiktet må være med, og derved kan det heller ikke stilles noe åpenbart krav til gjenkjennelighet slik det gjøres i tysk rett.”*³⁶

---

³² Galtung (1991) s 86

³³ Ot.prp.nr 56 (1992-1993) s 6

³⁴ JDLOV 1993-734

³⁵ Rt 1995 s1948, se s. 1953

³⁶ Galtung (1991) s 89

Galtungs synspunkt har bl.a. blitt kritisert av Theo Jordahl³⁷:

“...At det ikke skal stilles noe som helst krav til gjenkjennelighet, strekker vernet lengre enn det både rettslig og behovsmessig synes å være grunnlag for.”

I en rapport utarbeidet for Norsk Folkemuseum³⁸, tar Galtung et oppgjør med både sin tidligere uttalelse og Jordahls kritikk av denne:

“...dette har nok Jordahl rett i. Selv nå 20 år etter at jeg ga ut fotografiloven med kommentarer og 16 år etter Jordahls bok er rettspraksis fremdeles sparsom på området. Man kan ikke si at det opplagt finnes et krav om gjenkjennelighet. Dog avgjorde Høyesterett i den såkalte Snowboarddomen at retten til eget bilde gjaldt selv om ansiktet ikke var vist.”³⁹

Snowboardsaken gjaldt bruken av et bilde av den kjente amerikanske snøbrettkjøreren Andy Finch i et luftig svev med OL-søkerbyen Tromsø i bakgrunnen. Den dissenterende dommeren som mente at Finchs anke måtte forkastes, vektlegger at ansiktet ikke er synlig på bildet, og at han i liten grad er identifiserbar:

“Jeg understreker at bildet ikke viser hans ansikt. Det man ser, er bakhodet, venstre arm, det øvre ryggpartiet, venstre ben og snøbrettet.”⁴⁰

Men flertallet uttaler at:

“...bilete viser Andy Finch i eit luftig svev på snøbrett, utan å vise noko av ansiktet hans. Det er ikkje omtvistat at Finch kjennast att på bilete av personar med kjennskap til snøbrettmiljøet.”⁴¹

---

³⁷ Jordahl (1996) s 48

³⁸ Fra rapporten utarbeidet for Norsk Folkemuseum: “Fri tilgang til foto på nett” hvor Andreas Galtung har stått for de juridiske betenkningene

³⁹ “Fri tilgang til foto på nett”, s 42

⁴⁰ Dommen avsnitt 64

⁴¹ Dommen avsnitt 30

Flertallet mener at Finch er tilstrekkelig identifisert og at det ikke er nødvendig at ansiktet vises. Det fastslås at det er utvilsomt at Finch er identifiserbar for personer med kjennskap til snowboardmiljøet. Etter min mening stadfester denne dommen at det gjelder et begrenset krav til gjenkjenning av en avbildet person. Avbildede er i stor nok grad identifisert når en krets av personer er i stand til å kjenne vedkommende igjen.

I Baneheia-saken⁴² var både strl. § 390 og åvl. § 45c påberopt. Saken gjaldt en tidligere domfelts krav om oppreisning for reportasjer og oppslag om han i en avis, der han ble fremstilt som mulig gjerningsmann i forbindelse med voldtekt og drap på to jenter. Det var bl.a. publisert bilder av ham som var tatt bakfra. Høyesteretts flertall kom, riktignok under noe tvil, til at det ikke var rettstridig å publisere disse bildene, verken etter åvl. §45c eller strl. § 390, og at vedkommende var tilstrekkelig uidentifiserbar. Mindretallet på to dommere mente derimot at opplysninger om personens arbeidssted og bosted, gjorde at han var mulig å identifisere, selv om bildene i seg selv ikke gjorde mannen identifiserbar. Saken endte opp i EMD⁴³, og ble avgjort i samsvar med mindretallsvotumet fra Høyesterett. Jeg kommer tilbake til denne saken under punkt 3.2.

Jongers sier at avgjørelsen:

“... er et argument for at et personbilde ikke avbilder en person i lovens betydning av ordet, hvis hode eller ansikt ikke vises på bilde.”⁴⁴

Med støtte i Snowboard-saken kan man hevde at det ikke er et krav om at hode eller ansikt må vises for at det skal være snakk om et personbilde. Det må imidlertid være andre forhold ved bildet som kompenserer for denne identifikasjonsmangelen. I Snowboard-saken kan man kanskje si at Finch lettere kunne kjennes igjen fordi han allerede var en kjent person, i det minste i snowboardmiljøet. For personer som ikke er allmenn kjente, må det derfor være noe særegent med bilde som gjør at vedkommende skiller seg ut. Det kan være klær, utstyr eller andre gjenstander personen har på seg,

---

⁴² Rt 2005 s1677

⁴³ Case of A. v Norway

⁴⁴ Jongers (2006) s 27

eller det kan være opplysninger som kommer frem i artikkelen bildet er tilknyttet. I Baneheia-saken ble det, i tillegg til fotografier som viste en person bakfra, gitt opplysninger om avbildedes bosted og arbeidssted. Slike tilleggsopplysninger er egnet til å gjøre det mulig å identifisere en person. Det gjelder særlig dersom det skjer på et sted hvor det ikke bor så mange mennesker og man ved å legge sammen opplysninger og bilde, kan finne ut hvem som er avbildet. En krets av personer vil derfor lett kunne kjenne igjen vedkommende når alle bitene legges sammen.

Plata-saken⁴⁵, hvor rettsgrunnlaget var strl. § 390, gjaldt en mann som søkte erstatning fra NRK fordi han hevdet seg identifisert ved at de hadde vist ansiktet til hans fem år gamle stedatter i en reportasje hvor han ble pågrepet av politiet for å ha kjøpt narkotika. Et av forholdene NRK ønsket å fremheve med innslaget, var den truende alminneliggjøringen av narkotikasalgs- og bruk. Høyesterett kom til at vedkommende nok kunne gjenkjennes av familie, venner og nære bekjente, og at han dermed var identifiserbar. Innslaget tok imidlertid for seg et så alvorlig forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning, at det allikevel ikke ble ansett rettstridig av NRK å vise det. Det ble også lagt vekt på at de negative konsekvensene som fulgte av at personen ble gjenkjent, fulgte allerede av pågripelsen, og at personen selv hadde opptrådt på en slik måte at omtalen av dette var infamerende for ham.⁴⁶

Grensen for hvor “mye kropp” som kreves for at det skal være mulig å identifisere en person på et bilde, blir dermed ganske flytende. Man må vurdere hvert enkelt tilfelle konkret for å finne ut om bildet identifiserer tilstrekkelig, og om det dermed er mulig for en krets av mennesker å kjenne igjen den avbildede. Jordahl sier at en helt ordinær mage eller annen legemsdel, uten særlige kjennetegn, innsatt i en nøytral omgivelse og uten andre muligheter for identifikasjon, neppe kan være vernet av §45c.⁴⁷ Med andre ord mener også han at det må foreligge elementer ved bildet som gjør det egnet til å “avsløre” den avbildedes identitet for en krets av personer.

---

⁴⁵ Rt 2008 s489

⁴⁶ Dommen avsnitt 56

⁴⁷ Jordahl (1996) s 48

Man kan allikevel tenke seg at et slikt bilde vil være vernet av den mer omfattende strl. § 390 som ikke krever at avbildningen er av en “person”.

De vanskelige tilfellene er når bildet viser en person med karakteristisk frisyre, en arm med en spesiell tatovering eller en annen kroppsdelt med et spesielt arr eller kjennetegn. I slike tilfeller kan man godt tenke seg at det er mulig for en krets av personer å identifisere den avbildede, og at bildet dermed rammes av §45c. Bjørnar Borvik har formulert en god oppsummering av identifiseringskriteriet som stemmer godt overens med resultatet i Snowboard-saken:

“Dersom bildet får fram dei unike karaktertrekka til den avbilda personen, og er eigna til å skille vedkommande ut ifrå sine likemenn og –kvinner, vil konvensjonsvernet i EMK artikkel 8 bli aktivert. Det avgjerande for dette spørsmålet vil difor vere om det er mogleg å kjenne att den avbilda personen.”⁴⁸

Borviks formulering påpeker at det må være noe *unikt* i bildet som gjør det mulig å skille ut den avbildede og identifisere ham/henne. Det er med andre ord ikke nok for å identifisere en person at den avbildede har en form for kjennetegn. Det kreves noe mer konkret enn det. Det må være noe spesielt med kjennetegnet som gjør det mulig å avsløre den avbildedes identitet. Jf. Snowboard-saken er det riktignok tilstrekkelig at det er en begrenset krets av mennesker som kan identifisere den avbildede. Hvor stor denne kretsen må være, er ikke definert i rettspraksis. Uttalelsene i Plata-saken om at det var mulig for familie, venner og nære bekjente å kjenne vedkommende igjen, tyder på at det ikke trengs et stort antall for å oppfylle kravet til personkrets.

2.2.2.2 Bruk av sladd

Det finnes flere eksempler i rettspraksis på at det er gjort mer eller mindre vellykkede forsøk på å sladde ansikter og dermed gjøre en person uidentifiserbar. Et sladdet ansikt er i seg selv ikke nødvendigvis nok til å gjøre en person ugjenkjennelig, men det *kan* være det. Igjen blir det snakk om en totalvurdering hvor poenget ikke er om den

---

⁴⁸ Borvik (2011) s 87

avbildedes ansikt er sladdet eller ei, men hvorvidt sladdingen er nok til å gjøre vedkommende ugjenkjennelig.

Eksempler på mislykket sladding finner vi i den såkalte Ekshore-saken fra Eidsivating lagmannsrett⁴⁹, og Svartsladd-saken fra Oslo byrett⁵⁰. I begge disse sakene var de avbildedes ansikter sladdet, men retten kom i begge tilfeller til at personene allikevel var identifiserbare, i alle fall for de som allerede kjente dem.

I Svartsladd-saken var det to unge jenter som hadde begått innbruddstyveri som var avbildet i ukebladet NÅ. De var forsøkt gjort ugjenkjennelige ved sorte streker over øynene og omskriving av navnene. Anniken var gjort om til Anne, og Berit var gjort om til Brit. Den minimale sladdingen og det faktum at navnene var så lite omskrevet, gjorde at byretten kom til at kamufleringen som var gjort var utilstrekkelig.⁵¹

Google Streetview og Gule Sider er to tilbydere av gatekart⁵². Begge disse har innlagte algoritmer som skal forhindre at ansikter og bilskilt blir synlige for den som benytter seg av tjenestene⁵³. Det har imidlertid vist seg at algoritmene i praksis ikke alltid fungerer som de skal. Det kan f.eks. komme av at ansiktsfasongen på den avbildede er unormal, eller at bildet er tatt fra en vinkel som gjør det vanskelig å gjenkjenne det avbildede som et ansikt. Som eksempelbildene under viser, er det store sprik i kvaliteten på ansikts-sladdingen.

Bilde 1 og 2 er hentet fra Google Streetview. Bilde 1 viser et eksempel på mislykket ansikts-sladding, mens bilde 2 viser et eksempel på ganske god sladding.

---

⁴⁹ Sak nr 90-00498

⁵⁰ Sak nr 903/1972

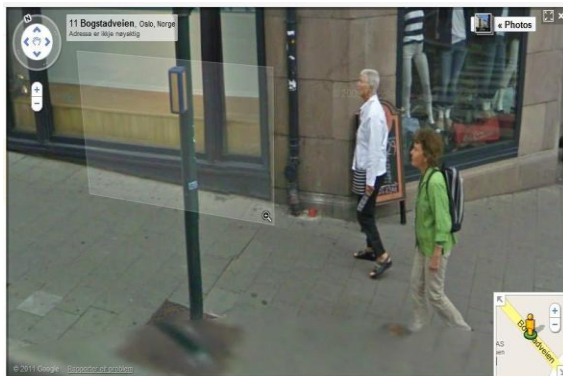
⁵¹ Mæland (1985) s 219

⁵² Et kjøretøy med 360°-kamera montert på taket kjører rundt i gatene og tar bilder. Disse settes så sammen til et sammenhengende "kart" som man kan navigere seg rundt i på tilbydernes nettsider, f.eks www.google.com/streetview eller www.kart.gulesider.no.

⁵³ Se f.eks Google Streetviews personvernside:

<http://maps.google.com/intl/en/help/maps/streetview/privacy.html>. Mailkorrespondanse med Gule Siders Carl Fredrik Lødding informerer om at de har et tilsvarende ansiktsgjenkjennings-program.

Bilde 3 og 4 er hentet fra Gule Sider, hvor bilde 3 er et eksempel på mislykket sladding og bilde 4 er et eksempel på god sladding. Selv om de to mer vellykkede sladdingene har gjort selve ansiktene ugjenkjennelige, kan det allikevel være lett for personer som kjenner de avbildede, å identifisere vedkommende. Dette kan derfor føre til at bildene vil kunne være brudd på åvl. §45c.

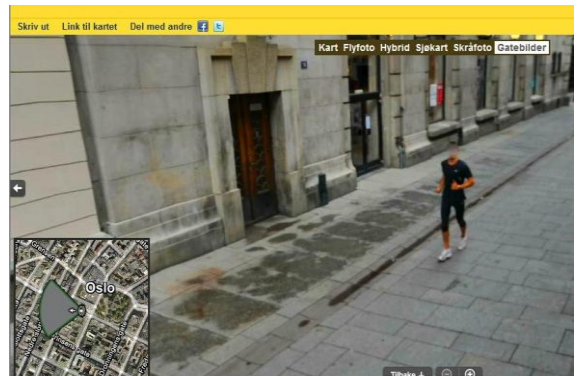
Bilde 1

Bilde 2

Bilde 3

Bilde 4

Så vidt meg bekjent finnes det foreløpig ingen saker for norske domstoler hvor det er påberopt brudd på åvl §45c i forbindelse med slike gatekart-tjenester, men det kunne vært interessant å fått prøvd en slik sak for domstolene. Det finnes imidlertid et ganske ferskt eksempel fra PFU hvor konklusjonen ble brudd på god presseskikk⁵⁴. Saken gjaldt Romerikes Blad publisering av bilde av en person som står bak sin parkerte bil og urinerer. Bildet var tatt av Google-bilen og ansiktet til vedkommende var ikke blitt

⁵⁴ PFU-sak 031/10

sladdet. Avisen ønsket, ironisk nok, å sette søkelys på Googles ufullstendige sladding, og la derfor ut det usladdede bilde i sin nettutgave. Den avbildede ble omtalt som “tissemannen” og avisen etterlyste tips angående mannens identitet. PFU uttalte at det er naturlig og fullt akseptabelt at Romerike Blad satte fokus på uheldige sider ved Googles fotografering. Det kunne allikevel ikke aksepteres en begrunnelse som i praksis øker den belastningen den opprinnelige publiseringen måtte ha medført. Det vises videre til Vær Varsom-plakatens⁵⁵ punkt 4.1, der det heter: “Legg vekt på saklighet og omtanke i innhold og presentasjon.”

2.2.3 ...kan ikke gjengis eller vises offentlig...

Det neste kriteriet i §45c går på selve publiseringen. Forbudet gjelder fotografier som gjengis eller vises offentlig. Det må derfor klargjøres hva som ligger i disse begrepene.

For det første avgrenses det her mot *privat* gjengivelse eller visning. Det innebærer at det er fullt lovlig å vise fram bilder av andre personer rundt middagsbordet eller i et familieselskap. I følge Ragnar Knophs maksime⁵⁶ må bruken av åndsverket for å ha privat karakter skje “*innenfor den forholdsvis snevre krets som familie-, vennskaps, eller omgangsbånd skaper.*” Dette ble drøftet i Bedriftsmusikk-dommen⁵⁷ hvor flertallet kom til at fremføring av musikk i en bedrift med 180 ansatte, var utenfor denne snevre “privat-kretsen”. Musikkverkene var dermed offentliggjort. I forarbeidene til åvl. blir det uttalt at:

*“Privat bruk er imidlertid ikke begrenset til “personlig bruk”. Mangfoldiggjøringen kan fritt finne sted ved fremstilling av eksemplar til bruk for familien eller omgangskretsen.”*⁵⁸

---

⁵⁵ Etiske normer for pressen vedtatt av Norsk Presseforbund - heretter forkortet VVP

⁵⁶ Knoph(1936) s 89

⁵⁷ Rt 1953 s633

⁵⁸ Ot.prp.nr. 26 (1959-1960) s 31

For det andre skilles det mellom *gjengivelse* og *visning*. Med gjengivelse menes enhver form for publisering i aviser, blader, kringkasting m.v.⁵⁹, mens visning er myntet på situasjoner hvor fysiske eksemplarer vises offentlig, uten hjelp av tekniske hjelpemidler.⁶⁰

Forskjellen kan vises med et eksempel: et personbilde knyttet til en artikkel i en avis, vil være en gjengivelse, mens hvis det samme personbilde blir vist fram på gata i form av et fysisk fotografi, vil det være snakk om visning.

For det tredje må det defineres hva som ligger i begrepet *offentlig*.

Straffelovens § 7 sier noe om hva som skal til for at en handling skal ansees gjort offentlig, og dette kan brukes som en veiledning også her siden åvl. ikke har en egen legaldefinisjon av offentliggjøringsbegrepet. Strl. § 7 andre ledd lyder som følger:

“En Handling ansees forøvet offentlig, naar den er forøvet ved Udgivelse av trykt Skrift eller i Overvær af et større Antal Personer eller under saadanne Omstændigheder, at den let kunde iagttages fra et offentlig Sted og er iagttaget af nogen der eller i Nærheden værende.”

Spørsmålet her blir ofte hvor stor krets av personer som må ha tilgang til et fotografi for at det skal anses som offentliggjort. I Bedriftsmusikk-dommen ble det sagt at 180 personer var nok for å oppfylle kravet om tilgjengeliggjøring for offentligheten etter åvl. av 1930. Men dommen sier ikke noe konkret om hvor grensen for offentlig/privat går. Et typisk problemområde er publisering av bilder på internett.

I Lindqvist-saken fra 2003⁶¹, ble det slått fast at publisering av personopplysninger på en privat hjemmeside var å regne som offentliggjøring.

Det må imidlertid presiseres at dette gjelder internettsider som alle har tilgang til uten å måtte ha passord eller brukernavn.

---

⁵⁹ Galtung (1991) s 91

⁶⁰ Jongers (2006) s 30

⁶¹ Sak C-101/01- Lindqvist

Det vil med andre ord si at publisering av bilder på Facebook, kan falle både innenfor og utenfor offentliggjøringsbegrepet. Man har nemlig mulighet til å begrense tilgangen til bildene man legger ut.

Når man laster opp bilder kan man velge å gjøre bildene tilgjengelig for alle, kun for “venner”⁶², for “venners venner” eller for eksplisitt angitt personer.

Hvis man velger å gjøre bildene tilgjengelig for alle, er man klart innenfor offentliggjøringsbegrepet jf Lindqvist-saken.

Hvis man derimot gjør dem tilgjengelig for venners venner, er det noe mer tvilsomt om man har offentliggjort bildene. Antagelig vil det avhenge av hvor mange venner man har. Har man f.eks 100 Facebook-venner, og disse igjen har 100 venner hver, vil man derfor ha gjort bildene tilgjengelig for 10 000 personer.

I dette eksempelet vil man derfor helt klart være innenfor offentliggjøringsbegrepet.

Hvis man derimot gjør bildene tilgjengelig kun for venner eller spesifikt angitte personer, vil man i noen tilfeller falle utenfor begrepet. Det blir her snakk om en vurdering av antallet personer som får tilgang. Som påpekt i Bedriftsmusikk-dommen er 180 personer nok. En indikasjon på hvor Høyesterett mener at den nedre grensen går, får vi i en dom fra 2006.⁶³ Der var spørsmålet om en lege hadde brutt taushetsplikten ved å informere 12-14 personer om en pasients sykdom. Retten fant at kravet til offentlig meddelelse etter strl.§390 var oppfylt ved dette antallet.⁶⁴ Det vises videre til en annen dom⁶⁵ hvor 6 personer ble ansett å være for lite. Den nedre grensen ligger derfor en plass mellom 6 og 12 personer.

I tillegg til antallet personer som gis tilgang til bildet, kan det ha betydning *hvem* disse personene er. Hvis de som får tilgang til et bilde er å regne for venner av den som gir dem tilgang, kan det sammenlignes med å vise fram bilder i et familieselskap. Hvis personene ikke har noe vennskapsforhold til den som gir dem tilgang til bildet, skal det

---

⁶² Dvs. personer man har akseptert en venneforespørsel fra eller selv sendt en forespørsel til

⁶³ Rt 2006 s799

⁶⁴ Dommen avsnitt 50

⁶⁵ Rt 1995 s304

imidlertid mindre til for å anse det for offentliggjort. Dette ble påpekt i Pornovideodommen.⁶⁶ Saken gjaldt daværende åvl. § 11 om kopiering av åndsverk. En mann hadde lånt ut videoer med pornografisk materiale til 32 arbeidskollegaer. Spørsmålet var så om disse også var mannens venner og at kopieringen derfor var til privat bruk. Retten kom til at det måtte kunne påvises en mer eller mindre omfattende kontakt mellom disse menneskene for at de skulle kunne falle inn under begrepet personlige venner. Retten fant imidlertid ikke noe forhold som kunne sammenlignes med et vennskapsforhold, og kopieringen lå utenfor det som var privat bruk.

2.2.4 ...uten samtykke av den avbildede

Dersom ingen av unntakene i åvl § 45c kommer til anvendelse, er det kun innhenting av den avbildedes samtykke som kan gjøre publisering av et personbilde rettmessig. Har man innhentet samtykke, får dermed ikke åvl. § 45c anvendelse. Det er imidlertid ikke alltid så enkelt som det kan høres ut. Det kan f.eks. tenkes tilfeller hvor man er i tvil om samtykke virkelig er gitt eller om det er å anse som et gyldig avgitt samtykke. Dette kan eksempelvis være en aktuell problemstilling i situasjoner som omhandler mindreårige, sinnssyke eller berusede personer.

Kommer man fram til at det foreligger et gyldig samtykke, kan dette igjen by på problemer i forhold til *hva* samtykket konkret innebærer og hvor langt det rekker. Rekkevidden er interessant både i forhold til den tidsmessige lengden, men også i forhold til det materielle innholdet.

Spesialitetsprinsippet i opphavsretten, som kommer til uttrykk i åvl. § 39a, tilsier at man bør vise tilbakeholdenhet ved tolkning av et samtykke til offentliggjøring, og at tolkningen av samtykket bør være streng. En analogi av spesialitetsprinsippet kan man legge til grunn også ved vurdering av samtykket etter åvl. § 45c. Et viktig hensyn både bak åndsverklovens § 45c, og lovens øvrige bestemmelser, er å gi den svake part beskyttelse mot en sterk part. Ved å gi spesialitetsprinsippet anvendelse også i saker om retten til eget bilde, ivaretar man dette hensynet på en god måte.

---

⁶⁶ Rt 1991 s1296

Man skal vise forsiktighet med å gi et samtykke en videre virkning enn det gis klar og sikker dekning for.⁶⁷ Det er en utbredt oppfatning at bestemmelsen må ses som uttrykk for et prinsipp om restriktiv tolkning i opphavsmannens favør i tilfeller der omfanget av den begrensede rettighetsoverdragelsen (samtykket) er uklart.⁶⁸

Videre kan det tenkes tilfeller hvor den avbildede angrer seg og ønsker å trekke tilbake samtykket i ettertid. Dette kan være problematisk både fordi det vil kunne føre til et avtalebrudd med de ulemper som følger av det, men også fordi det vil kunne medføre store praktiske problemer for den som har basert seg på at bildene kan publiseres.

Det er disse ovenfor nevnte problemstillingene jeg skal konsentrere meg om under samtykkevurderingen som følger.

2.2.4.1 Gyldig samtykke

Jf. alminnelige avtalerettslige prinsipper, kan et samtykke avgis både skriftlig og muntlig og det eksisterer således ingen formkrav. I forhold til å bevise hvorvidt det er gitt samtykke eller ei, er det naturligvis en fordel om samtykket avgis skriftlig, men det er heller ingenting i veien for å samtykke muntlig. Man må også være klar over at det er den som ønsker å publisere bildet som har bevisbyrden i forhold til om det foreligger samtykke eller ei. I Teazer-kjennelsen⁶⁹ ble det slått fast at den avbildede ikke har bevisbyrden for at det *ikke* er gitt samtykke, mens det senere ble uttalt av Høyesterett i Big Brother-saken⁷⁰ at bevisbyrden ligger hos den som ønsker å publisere et bilde. I Teazer-kjennelsen uttales det på side 1695 at:

“Utvalget finner det klart at åvl. §45c ikke stiller krav om at den avbildede må godtgjøre ikke å ha gitt samtykke til avbildningen.”

---

⁶⁷ Rognstad (2009) s 307

⁶⁸ Ibid s 344

⁶⁹ Rt 2001 s.1691

⁷⁰ Rt 2007 s.687

I Big Brother-saken sies det i avsnitt 63 at:

“Se og Hør har ikkje i noko tilfelle oppfylt si bevisbyrde med omsyn til at det her vart gitt eit samtykke til publisering.”

Et samtykke kan gis uttrykkelig eller stilltiende. Når det gjelder stilltiende samtykke, er det ikke nok at en person poserer foran fotografen og lar seg avbilde. Som jeg har vært inne på tidligere regulerer åvl. §45c *publiseringen* av bildet, og det er dette det må gis samtykke til. Det må altså komme fram at bildet skal publiseres, og den avbildede må forstå dette ⁷¹. At hensikten bak fotograferingen er å publisere bildene, kan i noen tilfeller fremgå klart av omstendighetene. Hvis man f.eks. blir stoppet av en journalist på gaten som stiller noen spørsmål og tar et bilde, vil det være naturlig å legge til grunn at det er meningen av bildet skal publiseres. Det vil her kunne være snakk om et stilltiende samtykke. Dette forutsetter imidlertid at journalisten identifiserer seg i stor nok grad til at den avbildede forstår i hvilken sammenheng han kan forvente å se bildet publisert. I en sak fra Borgarting lagmannsrett⁷² ble det vurdert om samtykke til publisering var gitt. En journalist hadde på valgdagen i 2009 oppsøkt Vaterlandsparken i Oslo for å intervju personer i narkotikamiljøet om deres syn på valget. Det sentrale spørsmålet i saken var om saksøker, som en av de tre som ble intervjuet, hadde samtykket til at hun ble omtalt som metadonbruker, og dermed implisitt narkoman eller tidligere narkoman. De to andre intervjuede forklarte at de hadde vært rusmisbrukere og nå var metadonbrukere. De forklarte også at journalisten hadde gjort rede for at intervjuets vinkling var (tidligere) rusmisbrukeres syn på valget. Dette nektet saksøker for å ha hørt. Lagmannsretten fastslo at det var mulig hun ikke hadde hørt dette, men fant det allikevel usannsynlig at ikke også saksøker totalt sett hadde oppfattet hva som var rammene for intervjuet. Det ble også vektlagt at saksøker ikke hadde reagert da en av de andre intervjuede hadde lagt armene rundt de to andre og sagt “vi er tre metadonbrukere”. Retten la derfor til grunn at hun burde forstått rekkevidden av samtykket hun hadde gitt, og at det omfattet den aktuelle reportasjeb Bruken.

---

⁷¹ Mæland (1985) s 216

⁷² LB-2010-202132

Ved å avgi et samtykke til at et bilde kan publiseres, inngår man i praksis en avtale med den som skal publisere bildet. Jf. alminnelige avtalerettslige prinsipper, må man derfor vurdere om vedkommende er i stand til å avgi en gyldig viljeserklæring. I vurderingen av om samtykke er gitt må man derfor se på om vedkommende har den nødvendige samtykkekompetansen. Det innebærer at samtykkende må ha evnen til å forstå hva samtykket innebærer og dets konsekvenser.

Vurderingen av samtykket blir derfor skjerpet i forhold til mindreårige, sinnssyke eller berusede personer som ikke nødvendigvis har forutsetninger for å forstå konsekvensene av hva de samtykker til. Man må foreta en totalvurdering av vedkommendes modenhet og forståelse av situasjonen. I forbindelse med beruselse, er det derfor mye som taler for at et samtykke ikke bør innhentes fra en tydelig beruset person, men at man bør avvente til vedkommende er edru og dermed i bedre stand til å vurdere følgene av at bildet publiseres.

Et noe uavklart tilfelle er hvilken betydning det skal ha at den avbildede protesterer på fotograferingen. Tinghusfoto-saken⁷³ gjaldt en avis som hadde publisert bilder tatt av en soningsfange som skulle framstilles for retten. Bildene ble tatt på en fordekt måte og den avbildende protesterte kraftig. Unntaket om aktuell og allmenn interesse ble påberopt og retten uttalte at den avbildedes protest ikke var avgjørende etter ordlyden i fotografiloven § 15 annet ledd nr. 1 (nå tilsvarende åvl.§ 45c bokstav a), men at det er et moment som må trekkes inn i helhetsvurderingen.⁷⁴

Hadde det derimot ikke vært noen aktuell unntaksbestemmelse i denne saken, må man kunne gå ut i fra at åvl.§ 45c skulle tilsi at det ville vært rettsstridig å publisere bildet hvor den avbildede har protestert.

---

⁷³ Rt 1987 s.1082

⁷⁴ Dommen s. 1087

2.2.4.2 Samtykkets innhold og rekkevidde

Dersom man kan fastslå at det foreligger et gyldig samtykke fra den avbildede, blir neste oppgave å definere samtykkets yttergrenser. Spørsmålet som må besvares er hva som omfattes av samtykket.

Det første man må finne ut av er hva det er gitt samtykke til. Dette har jeg valgt å kalle samtykkets materielle innhold.

Bruken av et bilde må ligge innenfor de rammene den samtykkende har fått oppstilt. Lovavdelingen har uttalt seg om dette:

“Generelt må det være klart at den som er blitt fotografert, eller eventuelt foreldre – må kunne avgrense sitt samtykke etter fotografiloven § 15. Og det vil nok som utgangspunkt være den naturligste tolking av et slikt samtykke at det begrenser seg til den bruk som den samtykkende blir forespeilet eller må kunne forutsette når han blir bedt om å samtykke. Det kan ikke oppstilles noen generell formodning for at et samtykke etter fotografiloven § 15 gjelder en hvilken som helst bruk av bildet, når den samtykkende ikke har tatt noe uttrykkelig forbehold.”⁷⁵

Det avgjørende er hva den avbildede har fått av informasjon, og dermed hva han vet om hva han samtykker til. For å kunne gi et informert samtykke til publisering, må den avbildede få informasjon om hvilken sammenheng bildene skal brukes i. Har man gitt samtykke til at et bilde kan brukes i en avisartikkel, innebærer ikke dette at bildet også kan brukes i f.eks. reklamesammenheng. I Påskebilde-kjennelsen⁷⁶ ble samtykkets rekkevidde vurdert. Saken gjaldt bruken av et bilde av et par og et barn som nøt påskeværet på fjellet. Samtykket gjaldt bruken av bildet i en avisreportasje om “påskefjell og feriegleder”. Bildet ble så senere brukt i en reklamekampanje for kopiering av påkebilder, noe som lå utenfor samtykkets rekkevidde. I denne saken kommer det fram at man må være varsom med å forutsette at det er gitt forhåndssamtykke for ikke å uthule personlighetsvernet etter § 15 (åvl. § 45c).

---

⁷⁵ JDLOV-1986-606, del II

⁷⁶ Rt 1983 s.637

Et generelt spørsmål om det var “*i orden*”⁷⁷ å bruke bildet kunne ikke være tilstrekkelig som samtykke. Denne dommen viser at spesialitetsprinsippet også har analogisk betydning i forhold til åvl.§45c.

Det ligger også et tidsbegrep i et samtykke. Med det mener jeg at samtykket ikke er evigvarende, men har en begrensning i tid. Vi kan igjen tenke oss et eksempel hvor man blir intervjuet av en journalist på gata. Det kommer fram at han har tenkt å bruke bildene han har tatt i en sak han skal skrive for avisen han jobber for. Ved inngåelse av avtaler, i dette tilfellet en avtale om at journalisten skal få bruke tekst og bildematerialet i en artikkel, vil partene ha visse forventninger om innholdet i avtalen. Legger man til grunn avtalerettens prinsipp om berettigede forventninger, kan den avbildede da anta at bildet vil bli publisert innen en viss tid. Det vil være urimelig å kunne kreve at artikkelen skal trykkes allerede neste dag, men en gang i nær framtid ligger innenfor de berettigede forventningene den avbildede har. Hvis det ikke er avtalt noe nærmere om publiseringstidspunktet, rekker allikevel ikke samtykket så langt at man må finne seg i at bildet blir brukt flere år senere.

2.2.4.3 Tilbakekalling av samtykke

Et avgitt samtykke er en inngått avtale om bruk av et bilde. Det klare utgangspunktet blir derfor at avtalen skal overholdes⁷⁸ og den som samtykker ikke kan gå fra avtalen ved å trekke tilbake sitt samtykke. Mæland hevder imidlertid at “*en tillatelse til offentliggjørelse må i stor grad kunne tilbakekalles*”⁷⁹. Etter min mening blir dette et feil utgangspunkt. Utgangspunktet må være at man skal forholde seg til det avtalte og ikke kan trekke tilbake samtykket sitt, men at det *kan* forekomme særlige forhold som vil kunne rettferdiggjøre en tilbaketrekking. Mæland bruker som eksempel at en jente som er fotografert for å avbildes naken i et blad, må kunne angre seg. Mot at hun tilbakebetaler et eventuelt honorar, må hun gyldig kunne tilbakekalle sitt samtykke.

---

⁷⁷ Dommen s. 639

⁷⁸ Pacta sunt servanda – avtaler skal holdes; internasjonalt anerkjent avtalerettslig prinsipp som hos oss er nedfelt i Kong Christian Den Femtis Norske Lov fra 1687 (NL 5-1-2), der det heter at avtaler “skal holdis i alle deris Ord og Puncter, saasom de indgangne ere”

⁷⁹ Mæland (1985) s 218

Galtung påpeker at dette riktignok ikke kan gjelde for en profesjonell modell⁸⁰. For en “amatør” vil det kunne gjelde, men det må foretas en avveining av de aktuelle hensynene. Den avbildedes hensyn til å hindre publiseringen må veies opp mot hensynene bak den som ønsker å publisere. Det blir en vurdering og avveining av de to menneskerettighetene, retten til privatliv og ytringsfrihet. Dette kommer jeg tilbake til i punkt 3.

Etter avtl. §36⁸¹ kan en avtale som vil virke urimelig, settes til side eller endres. Det må altså foretas en rimelighetsvurdering hvor andre ledd slår fast at det skal tas hensyn til bl.a. senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig. Forholdene kan med andre ord ha endret seg såpass mye fra tidspunktet da bildene ble tatt til de skulle publiseres, at det vil være urimelig for den avbildede å ikke kunne trekke tilbake samtykket sitt. Et eksempel på dette kan være at en person i ung alder gjør reklame for et produkt. Denne personen blir senere en kjent politiker og kanskje til og med statsråd. Det vil da kunne være urimelig om ikke vedkommende skal kunne tilbakekalle samtykket sitt og gå fri fra avtalen⁸². Dette vil spesielt gjelde hvis produktet reklamen gjaldt, eller reklamen i seg selv vil kunne bli en belastning for personen som statsråd.

Etter min mening må hensynene bak å hindre publisering, når det foreligger samtykke, vurderes strengt, og det bør kunne vises til særlige urimelighetsforhold for at disse hensynene skal veie tyngst. Det vil nemlig være et avtalebrudd og må ha forankring i noe mer enn at vedkommende har endret mening angående samtykket sitt. Det kan f.eks. føre til store kostnader hvis et allerede trykket blad ikke skal kunne publiseres fordi en av de avbildede har trukket tilbake samtykket sitt.⁸³

Det kreves faste holdepunkter for at man skal avvike fra hovedregelen om samtykke. Nøyaktig hvor grensen går er vanskelig å si, og den vil kunne variere fra ett tilfelle til et annet. Poenget er imidlertid at et samtykke ikke har ubegrenset rekkevidde og at man et sted må sette en grense.

---

⁸⁰ “Fri tilgang til foto på nett” s 54

⁸¹ Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og ugyldige viljeserklæringer

⁸² Ibid.

⁸³ Galtung (1991), s 96

Det blir det snakk om en totalvurdering hvor man først må slå fast om det er gitt et samtykke. Hvis dette besvares med nei, fanges tilfellet opp av §45c (hvis ikke et av unntakene kommer til anvendelse). Besvares det imidlertid med ja, må man deretter se på om det finnes noen forhold som tilsier at samtykket ikke er gyldig. Hvis samtykket ansees gyldig, blir neste moment å vurdere samtykkets rekkevidde.

Rettspraksis viser også at identifikasjonskravet ikke er spesielt strengt. Det kreves ikke at ansiktet til den avbildede vises, men bildet må vise såpass mye av en person at det er mulig å identifisere vedkommende. I de dommene som spesifikt tar for seg identifikasjonskriteriet, blir det påpekt at det i alle fall må være mulig for de som allerede kjenner vedkommende, eller personer som tilhører et miljø rundt den avbildede, å kjenne personen igjen på bildet. Man bør imidlertid heller ikke strekke dette identifikasjonskravet for personer som allerede kjenner den avbildede, for langt i den andre retningen. Etter min mening blir det galt å si at en person er identifisert av kjentfolk hvis vedkommende nøye må studere bildet og generelt ikke er sikker i sin sak. Det bør være relativt åpenbart for den som ser bildet, hvem som er avbildet.

2.3 Hovedunntaket, bokstav a: Avbildningen har aktuell og allmenn interesse

Som jeg har vært inne på er det unntaket i §45c bokstav a) om aktuell og allmenn interesse som har størst betydning og som oftest blir påberopt. Det er spesielt dette unntaket pressen henviser til når de ønsker å illustrere nyhetsartikler med bilder de ikke har innhentet samtykke til å bruke. Noen bilder har altså så stor interesse for allmennheten at paragrafens hovedregel om at det kreves samtykke av den avbildede, ikke får anvendelse. Bakgrunnen for dette er den sterke posisjonen ytringsfriheten har i norsk og europeisk rett. Det skal i utgangspunktet mye til for å gjøre innhugg i ytringsfriheten som ansees som særdeles viktig i et demokratisk samfunn. Jeg skal komme nærmere inn på dette i avhandlingens tredje del.

Jeg skal i denne delen av oppgaven gå gjennom dette unntaket og klargjøre hvilke situasjoner unntaket er ment å fange opp.

2.3.1 Generelt om unntaket

Først vil jeg påpeke at “aktuell” og “allmenn” interesse er to kumulative kriterier som begge må være oppfylt for at unntaket skal kunne få anvendelse. Det er altså ikke nok at det kun foreligger allmenn interesse – den må også være aktuell.

Allmenn interesse skal ikke forstås dithen at det innebærer at “alle” har en interesse i forholdet. Det er altså ikke noe krav om landsdekkende interesse⁸⁴. Dette medfører at unntaket også kan brukes av lokalaviser. En artikkel i lokalavisa som omtaler en sak hvor en beryktet lokal forretningsmann er dømt for korrupsjon, kan derfor illustreres med et bilde av mannen, selv om dette ikke vil ha noen interesse på landsbasis. Det holder at det finnes en lokal “allmenn” interesse.

Det er også verdt å merke seg at det er selve avbildningen som må ha aktuell og allmenn interesse. Man kan således ikke bruke et bilde av en tilfeldig person for å illustrere en nyhetssak uten at det foreligger noen aktualitet i forhold til bildet som er brukt. Memo-saken⁸⁵ illustrerer dette tydelig. En libanesisk mann ble fotografert med knyttet neve mens han deltok i en demonstrasjon mot Muhammad-karikaturene i Oslo. Bildet ble brukt som blikkfang for en artikkel om innvandring uten at det ble gjort klart hvilken sammenheng det var tatt i. Artikkelen inneholdt et intervju med daværende arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen og var en del av en generell debatt om integrering av innvandrere. Tittelen var “Frykter sosial bombe”.

Aktualitetskravet kommer også fram i Tinghusfoto-saken⁸⁶ hvor Høyesterett uttaler på side 1082:

“Kravet om aktuell og allmenn interesse må være knyttet til det bildet som det er aktuelt å benytte. Ut fra dette må det vurderes hva bildet forteller og hvor relevant dette er for den situasjonen som foreligger.”

I den samme dommen kommer det også fram på side 1086 at det i aktualitetsbedømmelsen også ligger et tidsaspekt:

---

⁸⁴ Mæland (1985) s 203

⁸⁵ Rt 2009 s265

⁸⁶ Rt 1987 s.1082

“I kravet til aktualitet ligger det en tidsavgrensning: Det kan være at den det gjelder må tåle å bli avbildet i en bestemt situasjon eller tidsrom, men at han senere har krav på beskyttelse mot den publisitet som ligger i ny avbildning. I denne forbindelse vil ikke bare tidsforløpet ha betydning, men også den situasjon vedkommende befinner seg i.”

Høyesteretts uttalelser i denne dommen, bygger nok mye på uttalelsene fra dommen fra 1952 - To mistenkelige personer.⁸⁷ Et filmselskap ble kjent uberettiget til å vise en film hvor det ble brukt levende modell. Filmens innhold lå så nær det faktiske hendelsesforløpet ved et lennsmannsmord i 1926 at visning av filmen ville være i strid med den dømtes personlighetsvern. Det ble sagt på side 1221 at:

“Under straffeforfølgning og i en viss tid etter domfellelsen er forbryteren gjenstand for en berettiget oppmerksomhet som han selv har fremkalt, og en mer eller mindre utbredt omtale av hans forbrytelse vil ikke øve noen vesentlig innflytelse på hans samfunnsstilling. Annerledes stiller forholdet seg etter utsoning når han som løslatt fange skal gjennomgå den psykologiske og sosialt vanskelige prosess med å finne en plass i samfunnet. Her spiller glemselens slør over fortiden for ham, hans pårørende og hans omgivelser en avgjørende rolle, og denne tilstand vil normalt vare inntil forbrytelsen er kommet på en sådan tidsavstand at publisiteten ikke lenger kan forårsake vesentlige skadevirkninger.”

Uttalelsen tilsier at selv om man ved et enkelt tilfelle har satt seg i en situasjon hvor man må tåle at sitt bilde blir publisert, vil man ettersom tiden går kunne tre ut av det offentlige lys og nyte godt av det generelle vernet om retten til eget bilde⁸⁸.

Blichfelt-dommen⁸⁹ påpeker at:

“Den som ikke har søkt offentlighetens lys må ha et sterkere krav på personvern enn den som selv har stilt seg til skue i det offentlige liv.”

---

⁸⁷ Rt 1952 s 1217

⁸⁸ NOU 1996:12

⁸⁹ Rt 1994 s.174

Big Brother-dommen⁹⁰ viser også at det har betydning for graden av vern om man selv har stilt seg i rampelyset, men at det allikevel skal være mulig å trekke seg tilbake fra rampelyset. Saken gjaldt bruk av artikler som etter sitt innhold innebar en krenking av privatlivets fred jf. strl. § 390. Det var to deltagere av den første sesongen med reality-programmet Big Brother som saksøkte Se og Hør for reportasjebruken. Høyesterett uttaler i avsnitt 78:

“Eg ser at det godt kan vere at dei som ein konsekvens av dette [at de selv hadde valgt rampelyset]måtte finne seg i nærgående omtale under Big Brothersendingane og også ei tid etter dette. Men eg kan ikkje sjå at det same må gjelde to år etter at sendigane var slutt og om lag eitt år etter at dei hadde slutta å gi intervju.”

At de to hadde sluttet å gi intervjuer, ble sett på som et signal om at de ønsket å tre ut av rampelyset, og dette var noe pressen måtte respektere. Jeg er enig med Høyesterett i at det bør finnes en grense for hvor lenge man må akseptere å være i medias søkelys. Selv om man har valgt oppmerksomheten selv, er det fornuftig at man skal kunne tre ut av rampelyset og dermed kreve tilbake den respekten for eget privatliv som enhver person har. Dette må ses i lys av personens opptreden etter at han/hun har blitt kjent. Dersom man fortsetter å stille seg i medias søkelys ved å gi intervjuer og la seg avbilde, vil det blir vanskeligere å kreve sin tidligere grad av privatliv tilbake, enn hvis man aktivt tar standpunkt og tydelig viser at man ikke lenger ønsker fokuset på seg.

2.3.2 Om offentlige personer

Har de man gjerne kaller offentlige personer den samme retten til sitt eget bilde som oss “vanlige” borgere? Unntaket i åvl. §45c bokstav a, tilsier at offentlige personer har en mer begrenset rett til sitt eget bilde enn andre, da det som regel skal mindre til for at deres bilder oppfyller kravet om aktuell og allmenn interesse.

Forarbeidene til fotografiloven av 1909 gir oss en pekepinn på dette:

---

⁹⁰ Rt 2007 s.687

“Den almindelige regel om den afbildede persons samtykke kan ikke opstilles uden begrænsning. Enkelte personer tilhører paa grund af sit virke mer samfundet end de øvrige. Andre træder ved en enkelt begivenhed eller anledning for et øieblik ud av privatlivets halvlys. I saadanne tilfælde bør dagspressen og den illustrerede presse have lov til at offentliggjøre et fotografi af vedkommende person uden at behøve at indhente hans samtykke”⁹¹

I tysk teori er gjort forsøk på å klassifisere de ulike gruppene offentlige personer, hvor det mest kjente er Neumann-Duesbergs sontring mellom “absolutte” og “relativt” offentlige personer.⁹² Selv om begrepet offentlig person er ganske intetsigende, kan det være dekkende for den kategorien mennesker som innehar en grad av aktualitet og interesse blant allmennheten som gjør at bilder av dem stort sett alltid vil falle inn under unntaket i åvl §45c bokstav a. Etter min mening er det denne graden av aktualitet som gjør en person “offentlig”. Ut i fra dette resonnementet er det få personer man vil kunne kalle absolutt offentlige personer, og som alltid vil ha aktuell og allmenn interesse. De som typisk vil falle inn i denne kategorien er personligheter som vil ha interesse for historien også etter at de har forlatt det offentlige liv. Relativt offentlige personer er personer som frivillig eller ufrivillig har fanget allmennhetens interesse ved en spesiell anledning. Sondringen medfører at man alltid vil kunne publisere bilder av absolutt offentlige personer med henvisning til personens aktuelle og allmenne interesse, mens bilder av relativt offentlige personer kun kan publiseres når nettopp det forhold eller begivenhet som gjør personen offentlig er av aktuell interesse⁹³.

Synspunktene i de nevnte forarbeidene kan tyde på at en lignende klassifisering gjelder også i Norge. Galtung legger et lignende synspunkt til grunn og uttrykker dette ved et skille mellom permanente og midlertidige offentlige personer⁹⁴. Videre antyder han at bilder av permanente offentlige personer nesten alltid kan sies å ha aktuelle og allmenn interesse.

---

⁹¹ Mæland (1985) s 200 jf. Udkast til Lov om fotografieret med motiver. afgivet til kirke- og undervisningsdepartementet af den under 29de december 1906 nedsatte komite. Kristiania 1907, s 13.

⁹² Mæland (1985) s 202

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Galtung (1991) s 97

Det blir imidlertid etter min mening feil å si at man i Norge *alltid* kan publisere bilder av offentlige personer. Grunnen til det er at hvis en person ikke lenger innehar den nødvendige aktualitet og allmenne interesse, vil han ikke kunne omfattes av unntaket i åvl. §45c og dermed kreves det samtykke for å publisere et bilde av ham. Det blir å begynne i feil ende hvis man slår fast at noen er en offentlig person uten å ha foretatt en aktualitetsvurdering først.

At offentlige personer må finne seg i at bilder av dem brukes i større grad enn andre, er nokså selvsagt⁹⁵, men det går en grense for hva de må finne seg i. Dette følger først og fremst av EMDs dom i Caroline von Hannover-saken⁹⁶ fra 2004. Denne saken vil jeg gjøre nærmere rede for under behandlingen av forholdet mellom personvernet og ytringsfriheten i avhandlingens del 3 (punkt 3.2), men et moment skal nevnes her. Retten uttaler i avsnitt 69 at:

“Anyone, even if they are known to the general public, must be able to enjoy a “legitimate expectation” of protection of and respect for their private life”

Alle, også offentlige personer, har altså rett på beskyttelse av sitt privatliv. Retten kommenterer videre i avsnitt 72 at den nasjonale (tyske) lovbestemmelsen som gir offentlige personer begrenset rett over sitt eget bilde, kan passe for politikere som utøver offisielle funksjoner. Interessen i Caroline von Hannovers bilde, er derimot basert kun på hennes medlemskap i den kongelige familien, hvor hun ikke innehar noen slike funksjoner.

Bildene ble i hovedsak tatt på offentlige plasser, men i “private” situasjoner som f.eks. idet hun forlot en restaurant eller mens var ute på shoppingtur. Retten uttaler at “privatliv” kan også være i offentlige situasjoner, og trenger ikke å være innenfor ens eget private område⁹⁷.

Man kan neppe offentliggjøre ethvert bilde av en offentlig person, og man kan neppe heller offentliggjøre bildet av en offentlig person i enhver sammenheng. Selv om et

---

⁹⁵ Galtung (1991) s 98

⁹⁶ Case of von Hannover v. Germany

⁹⁷ Dommens avsnitt 50

bilde i utgangspunktet oppfyller kravet til aktuell og allmenn interesse, kan tungtveiende personvern hensyn tilsi at det allikevel vil være utilbørlig å publisere det⁹⁸. Hvis Øystein Olsen⁹⁹ går amok og skjeller ut alt og alle under et av Norges Banks rentemøter, må han nok finne seg i at bilder av dette kommer på trykk i aviser dagen etter. Hvis en tilfeldig fotograf får tatt et bilde av samme mann som i privat ærend skjeller ut innsjekkingspersonalet på Gardermoen fordi han nektes å sjekke inn bagasjen sin etter at skranken har stengt, vil derimot personvernet veie tyngre. Hensynet til fotografens publiseringsrett etter unntaksbestemmelsen vil med andre ord kunne veie langt mindre.

Man kan imidlertid tenke seg at publiseringshensynet allikevel vil veie tyngst hvis bildet brukes i en sammenheng som er ment å sette søkelys på Øystein Olsens mangel på selvbeherskelse, og eksemplifiserer hans mange raseriutbrudd den siste tiden. Man vil da kunne påstå at bildet har aktuell og allmenn interesse, og dermed fanges opp av unntaksbestemmelsen.

At åvl.§45c regulerer hver persons rett til *eg*et bilde, innebærer at tilfeller med dobbeltgjengere eller look-alikes faller utenfor. Det er den avbildede som har et vern mot publisering, ikke den personen avbildningen skal etterligne¹⁰⁰.

Selv om man ikke kan bruke § 45c i et slikt tilfelle, vil man allikevel ikke stå helt uten vern. Man kan enten tenke seg at det ulovfestede personvernet slår inn, eller at reglene i markedsføringslovens § 25 får anvendelse¹⁰¹.

2.3.3 Bruk av bilder utenfor den opprinnelige sammenhengen

Bilder kan i ulike tilfeller bli brukt utenfor den opprinnelige eller tiltenkte sammenhengen. Det kan f.eks. være at et bilde av en kjent person blir brukt i reklamesammenheng for å utnytte denne personens kjendisstatus. Offentlig kjente personer har i utgangspunktet det samme vernet mot å bli brukt i reklame som andre

---

⁹⁸ Mæland (1985) s 203

⁹⁹ Nåværende sjef for Norges Bank

¹⁰⁰ Galtung (1991) s 103

¹⁰¹ "Fri tilgang til foto på nett" s 45

borgere¹⁰². Ren kommersiell utnyttelse av en kjent persons bilde, vil falle utenfor unntaksbestemmelsens nedslagsfelt. Dette kom fram i en underrettsdom fra Horten Herredsrett – den såkalte Jannicke-saken¹⁰³. Her var det snakk om et firma som fremstilte jakkemerker (buttons) med bilde og navn på den populære rockeartisten Jannicke. Firmaet hadde ikke innhentet hennes samtykke, men hevdet at det heller ikke var nødvendig fordi det var snakk om et bilde av en kjent artist og at bildet dermed hadde aktuell og allmenn interesse. Retten var enig med saksøkte i at saksøker som populær og kjent rockeartist hadde aktuell og allmenn interesse, og at bruken av fotografier av saksøker derfor kunne komme inn under unntaksbestemmelsen¹⁰⁴. Retten kom imidlertid til at den publiseringen det her var snakk om faller helt utenfor det området loven tar sikte på. På side 826 uttaler retten at det legges til grunn at regelen tar sikte på publisering gjennom massemedia, aviser, tidsskrifter o.l. for å kunne vise bilder av aktuell og allmenn interesse uten i hvert tilfelle å måtte innhente særskilt samtykke fra de avbildede.

I denne saken var det snakk om en ren kommersiell utnytting av et fotografi, og saksøktes bruk av fotografiet tjente ingen annen hensikt enn å skaffe ham inntekter ved salget¹⁰⁵. Konklusjonen ble derfor at unntaksbestemmelsen ikke kom til anvendelse og at produsenten av jakkemerkene måtte ha innhentet artistens samtykke for å kunne ha solgt merkene.

For det andre vil et bilde kunne ha aktuell og allmenn interesse i forbindelse med en bestemt bruk, mens hvis bildet brukes i en annen sammenheng vil dette lett kunne falle bort. Et eksempel på dette finner vi i en PFU sak fra 2006¹⁰⁶ - den såkalte Memo-saken, hvor det ble konkludert med brudd på god presseskikk. Utvalget viser bl.a. til VVP punkt 4.10 der det manes til forsiktighet med bruk av bilder i annen sammenheng enn den opprinnelige. Fornærmede gikk også til sivilt søksmål og saken havnet til slutt i Høyesterett¹⁰⁷. Saken gjaldt magasinet Memos bruk av et bilde av en agitert libanesisk

---

¹⁰² JDLOV-1980-3371

¹⁰³ RG 1983-822

¹⁰⁴ Dommen s.825

¹⁰⁵ Ibid. s.826

¹⁰⁶ PFU-sak 065/06

¹⁰⁷ Rt 2009 s.265

mann i forbindelse med en demonstrasjon. Høyesterett kom til at mannen ikke hadde noen direkte tilknytning til innholdet i artikkelen og at han som privatperson ikke trengte å finne seg i at et bilde av ham ble brukt på denne måten. Det fremgår av premissene at mannen sannsynligvis måtte ha akseptert at bildet ble brukt i forbindelse med omtale av demonstrasjonen. Det holdes også åpent for at dersom Memo hadde valgt et videre vinklet bilde, hvor også andre deltagere i demonstrasjonstoget var med og det gikk tydelig fram at bildet var fra demonstrasjonen, ville det kunne passert som illustrasjonsfoto også i sammenheng med Memos artikkel.

Høyesterett viser i avsnitt 57 i dommen også til Plata-saken¹⁰⁸. Det kommer her fram at det kan være rettmessig å bruke enkeltstående personer for journalistisk å understreke et generelt samfunnsproblem. Det som imidlertid i vesentlig grad skiller faktum i Plata-saken fra faktum i Memo-saken, er at bildebruken i sistnevnte sak ikke ble knyttet til det temaet som ble behandlet¹⁰⁹. Høyesterett konkluderte derfor enstemmig med at den aktuelle bildebruken representerte en krenkelse av åvl. § 45c.

2.4 De øvrige unntakene

De resterende unntakene i åvl. §45c, bokstav b-e, har som nevnt betydelig mindre interesse enn hovedunntaket i bokstav a. Det følger for det første av at de ikke blir like ofte påberopt som rettsgrunnlag, men også av at de er mer konkret utformet og man dermed i stor grad slipper å foreta de vanskelige skjønnsmessige vurderingene. Det ligger med andre ord ofte mer i kortene hva de øvrige unntakene er ment å omfatte. Jeg kommer derfor bare til å nevne unntakene.

De øvrige unntakene i åvl. §45c:

- Bokstav b: Avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet
- Bokstav c: Bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse

---

¹⁰⁸ Saken ble omtalt på s 13i oppgaven

¹⁰⁹ Memo-dommen, avsnitt 58

- Bokstav d: Eksemplar av avbildningen på vanlig måte vises som reklame for fotografens virksomhet og den avbildede ikke nedlegger forbud
- Bokstav e: Bildet brukes som omhandlet i § 23 (3) eller § 27 (2).

2.5 Utilbørlig å publisere

Selv om et av unntakene i §45c kommer til anvendelse, og man derfor ikke trenger å forholde seg til hovedregelen om å innhente samtykke, vil det allikevel kunne være forhold som kan gjøre publisering av bildene utilbørlig.

En av grunnene til at det kan være utilbørlig å publisere bilder, er forhold rundt innhenting. Bildene kan f.eks. være tatt ved skjult kamera, snikfotografering eller lignende. Dette er momenter som i seg selv ikke vil være avgjørende i vurderingen om bildene kan publiseres eller ei, men de kan være vektige momenter i en helhetsvurdering. I Tinghusfoto-saken¹¹⁰ blir det på side 1087 sagt at den avbildedes protest mot at bildet blir tatt er et moment i en slik helhetsvurdering. Det samme kan man si om snikfotografering. I von Hannover-saken blir bildenes beskaffenhet påpekt som et moment av retten. I avsnitt 68 uttales det at selv om det kun er publiseringen av bildene som er klaget på, kan man ikke bare se bort i fra hvilken kontekst bildene ble tatt i. Det vises bl.a. til et bilde hvor prinsessen snubler og faller, og at dette er et bilde som åpenbart er tatt ved hjelp av snikfotografering fra et hus noen hundre meter unna.

I en PFU sak fra 2002¹¹¹ ble det sagt på generelt grunnlag at det er uakseptabelt å bruke telelinse eller på annen måte snikfotografere inn på *private* områder. I denne saken gjaldt det imidlertid ikke privat område, da det var snakk om fotografering av Ole Gunnar Solskjær og sønnen som lekte i strandkanten ved en offentlig strand på ferie på Sardinia. Utvalget konkluderte med at Se og Hør ikke hadde brutt god presseskikk i dette tilfellet siden bildene ble tatt på offentlig sted hvor kjente personer måtte regne med å bli fotografert. Dette presseetiske synspunktet stemmer imidlertid ikke med det juridiske synspunktet i von Hannover-saken som ble behandlet av EMD to år senere.

---

¹¹⁰ Rt 1987 s.1082

¹¹¹ Sak nr134/02

Her ble det slått fast at retten til privatliv ikke er begrenset til private områder, men også kan få anvendelse i offentligheten. Bildene av prinsesse Caroline var nemlig tatt på offentlige plasser, men viste henne i private situasjoner som f.eks. under tennisspill med sin mann og mens hun var på handletur. Denne saken skal jeg komme tilbake til i avhandlingens del 3.

I Bryllupsfoto-saken¹¹² fikk momentet om snikfotografering en, etter min mening, en noe merkelig behandling. I den saken var det riktignok strl. § 390 som var påberopt som rettsgrunnlag, med åvl.§45c som subsidiært grunnlag. Retten uttaler i denne sammenheng at begge regelsettene må leses med en rettsstridsreservasjon og på bakgrunn av EMK art 8 og 10, og at løsningen derfor må bli sammenfallende.¹¹³ Førstvoterende (som representerer flertallet på 3 dommere) så her snikfotograferingen som en formildende omstendighet for fotografen. Det vises bl.a. til at fotograferingen som foregikk fra ca. 250 m unna, gjorde at vielsen ikke ble uroet¹¹⁴. Annenvoterende (som representerer mindretallet på to dommere) ser derimot snikfotograferingen som et moment som trekker i motsatt retning. I avsnitt 69 kommer det fram at bruken av telelinse gir fotograferingen preg av skjult kamera – noe som taler i de ankende parters (Se og Hør) disfavør. Det antas også at det er grunn til å tro at teknikken (bruk av telelinse) ble valgt fordi journalist og fotograf var på det rene med at deres tilstedeværelse på holmen ville ført til reaksjoner fra brudeparet.

Etter min mening er det mindretallets synspunkt som har mest for seg. Det blir poengtert at holmen vielsen fant sted på var åpen for allmenn ferdsel. Da blir det for min del feil å legge formildende vekt på at bildene ble tatt i skjul fra lang avstand. Begrunnelsen fra flertallet om at fotograferingen fra avstand hindret selskapet i å bli uroet, er etter mitt syn ganske tynn. Ved å holde seg i skjul, fratok fotografen brudeparet muligheten til å beskytte seg mot fotograferingen.

---

¹¹² Rt 2008 s.1089

¹¹³ Dommens avsnitt 55

¹¹⁴ Ibid. avsnitt 52

2.6 Det ulovfestede personvernet

Det er slått fast i rettspraksis at det i norsk rett finnes et ulovfestet personvern i tillegg til det lovfestede. Høyesterett uttalte dette i 1952 i saken kalt “To mistenkelige personer”¹¹⁵:

“Det er tilstrekkelig for meg at jeg med byretten finner at det i norsk rett finnes et alminnelig rettsvern for personligheten...”¹¹⁶

Det er omdiskutert hvor mye som egentlig er igjen av dette ulovfestede vernet, men Snowboard-saken fra 2009 viser at det fortsatt har en viss betydning selv om anvendelsesområdene er begrenset. I den saken falt forholdet utenfor åvl.§45c jf § 58 tredje ledd, som sier at § 45c gjelder avbildning av person som er eller har vært bosatt i riket. Andy Finch ble allikevel tilkjent et vederlag på 80.000 kr på ulovfestet grunnlag. Høyesterett tyr her til reelle hensyn som tilsier at Finch burde ha det samme vernet som om han hadde falt direkte inn under åvl§45c.

Det kan virke overflødig å ha et ulovfestet personvern i tillegg til lex specialis-bestemmelsen i åvl. § 45c. Sakene som tar opp spørsmålet om det ulovfestede vernet illustrerer imidlertid at det har betydning bl.a. i forhold til hvilke reaksjoner man kan møte krenkelsen med om et forhold rammes av ulovfestede eller lovfestede regler. En overtredelse av det ulovfestede personvernet kan ikke møtes med straff som reaksjonsform, men det kan møtes med andre reaksjoner. I saken om To mistenkelige personer ble en film stoppet for visning fordi den ville ha krenket personvernet til en levende modell for en hovedperson i filmen.

De lege ferenda kan man spørre seg om åvl. § 58 tredje ledd er nødvendig, ettersom Snowboard-saken tydelig beviser at det ulovfestede personvernet kan fange opp tilfellene denne bestemmelsen er ment å luke ut.

---

¹¹⁵ Rt 1952 s. 1217

¹¹⁶ Dommen s 1219

2.7 Vernetiden

Siste ledd i åvl. §45c sier at “*Vernet gjelder i den avbildedes levetid og 15 år etter utløpet av hans dødsår.*”

Da det skulle bestemmes hvor lang vernetiden skulle være, var det spesielt uenighet om hvor lenge vernet skulle rekke etter den avbildedes død. I forarbeidene¹¹⁷ foreslår det sakkyndige råd for åndsverk å begrense regelen til kun å gjelde nålevende personer.

Kulturdepartementet kunne ikke slutte seg til dette forslaget og mente, som

Justisdepartementet, at det også måtte gjelde et vern en tid etter den avbildedes død.

Begrunnelsen var at avbildedes nærmeste etterlatte ofte vil ha et like stort behov for et vern som avbildede selv. Det ble også vurdert foreslått en regel om at vernet skulle vare så lenge nære etterlatte er i live¹¹⁸. Man endte til slutt opp med det som i dag er regelen i § 45c – en slags mellomløsning hvor det er bestemt et vern i 15 år. Det uttales imidlertid at vernet ikke skal være like sterkt gjennom hele 15-årsperioden, men at det blir stadig mer svekket jo lengre tid det går etter den avbildedes død¹¹⁹.

Det klare utgangspunktet for § 45c er at det er *den avbildede* som utleder rettighetene til publisering av sitt eget bilde. Når den avbildede så dør, skulle man derfor tro at vernet opphørte fordi det ikke lenger finnes noen som kan påberope seg denne retten.

Vernebestemmelsen har tatt høyde for dette problemet og latt de nære etterlatte overta vernet. Som Jongers¹²⁰ påpeker kan dette bli problematisk fordi det ikke sies noe nærmere om *hvem* disse etterlatte er. Den eneste veiledningen i forarbeidene er at vernet er ment for “...*alle som har hatt et nært forhold til den avbildede...*”¹²¹. Dette kan med andre ord omfatte både nær og fjern familie samt venner. Problemet blir dermed at det er uklart hvem som eventuelt har rettighetene til å kunne gi et samtykke til publisering av et bilde, siden denne rettigheten tilsynelatende er spredt på mange personer.

Ektefeller, barn, forelder eller nære venner kan alle ha ulike ønsker om hvorvidt det skal gis samtykke til publisering av et bilde. De etterlattes interesser kan være direkte

---

¹¹⁷ Ot.prp.nr.54 (1994-1995) s. 12-13

¹¹⁸ Ibid. s. 39

¹¹⁹ Ibid. s. 13

¹²⁰ Jongers (2006) s 62-63

¹²¹ Ot.prp.nr 54 (1994-1995) s 39

motstridende, noe som vil være vanskelig å forholde seg til for en som ønsker å innhente et samtykke til publisering.

Etter min mening burde man se hen til arveretten for analogisk hjelp til dette problemet. Hvis man fastsetter et system som angir en arverekkefølge for rettighetene til bildet, vil man på samme måte som i et arveoppgjør, kunne finne fram til hvem som overtar rettighetene den avdøde hadde til sitt eget bilde. Dette vil være til hjelp både for de etterlatte og for den som ønsker å finne fram til riktig person å innhente samtykke fra.

2.8 Oppsummering

Et av de vanskeligste tilfellene ved vurderingen av om man kan publisere et bilde eller ei, er samtykkevurderingen. Spesielt hvis samtykket hevdes å være gitt muntlig eller stilltiende. Som jeg har vært inne på er det ikke nok for å påvise at samtykke er gitt ved at den avbildede har latt seg fotografere, og endatil kanskje posert eller gjort seg til for fotografen. Man må kunne vise til en muntlig eller skriftlig erklæring om at det aksepteres at bildet publiseres. Det kan nok virke ulogisk for noen at en som velvillig lar seg fotografere, skal kunne nekte at bildet blir publisert, men bestemmelsen verner også disse tilfellene så lenge man ikke kan vise til at et samtykke er gitt. Det vil som regel være langt mindre inngripende å bli fotografert, enn at bildet gjøres tilgjengelig for offentligheten. Ved offentliggjøring mister man kontrollen over bildet, og det kan spre seg til mange mennesker på kort tid. Det er derfor stor grunn til å vise forsiktighet med å legge til grunn en stilltiende aksept for publisering av bildet.

Når man ser på omfanget av bilder som publiseres på de ulike sosiale mediene, er det ikke tvilsomt at det florerer med tilfeller som bryter mot hovedregelen om at samtykke er påkrevd for å publisere et personbilde. Grunnene til dette er mange, men en av de viktigste grunnene er nok at folk flest ikke kjenner til bestemmelsen i åvl §45c. Man antar kanskje at området ikke er lovregulert, og baserer seg på at det er sunn fornuft som skal avgjøre hva som kan publiseres eller ikke. Profesjonelle fotografer må man forvente kjenner til aktuelle lovbestemmelser som har betydning for sitt yrkesområde, men som jeg var inne på i avhandlingens innledning, har det blitt stadig mer utbredt

med “amatørfotografering” siden de aller fleste enten har en mobiltelefon¹²² med mulighet for å ta bilder, eller et fotoapparat. Dermed har man fått en enorm gruppe fotografer som ikke har full oversikt over lover og regler som gjelder i forhold til bildebehandling.

Villfarelse med tanke på en handlings rettstridighet, er i utgangspunktet ikke et forhold som fører til straffrihet, men etter strl. §57 *kan* slik rettsvillfarelse føre til at straffen settes ned eller faller bort. Etter rettspraksis er det imidlertid bare den unnskyldelige rettsvillfarelse som fører til frifinnelse. Det er stilt strenge krav til, og forekommer sjelden, at en villfarelse ansees unnskyldelig i praksis. Dette er kommentert i Ot.prp.nr 90 (2003-2004)¹²³. I de samme forarbeidene er det kommentert at vedkommendes alder, utdanning og personlige utrustning for øvrig kan ha betydning i helhetsvurderingen av rettsvillfarelsen.

---

¹²² Statistisk Sentralbyrås mediebruksundersøkelse fra 2005 viser at 92 % av befolkningen har tilgang på egen mobil

¹²³ Punkt 16.6

3 Forholdet mellom personvernet og ytringsfriheten

3.1 Innledning

Som nevnt innledningsvis i avhandlingen må en tolkning av åvl. §45c alltid ligge innenfor rammene av EMK artikkel 8 og 10. Disse artiklene sikrer henholdsvis retten til respekt for privatliv (herunder eget bilde) og retten til ytringsfrihet. Dette er fundamentale rettigheter som står svært sterkt i et demokrati. Ytringsfriheten er også vernet i vår Grunnlov gjennom § 100.¹²⁴

For å gjøre inngrep i ytringsfriheten kreves det etter EMK art 10 annet ledd at tre kumulative vilkår er oppfylt. Inngrepet må være hjemlet i lov, nødvendig i et demokratisk samfunn og må forfølge et av de oppstilte legitime formålene. Et slikt legitimt formål kan f.eks. være å verne andres omdømme eller rettigheter, så retten til respekt for privatlivet kan altså være grunnlag for å gjøre inngrep i ytringsfriheten. Det vil riktignok ikke alltid være et spørsmål om å gjøre *inngrep* i ytringsfriheten, men å foreta en avveining mellom to rettigheter – EMKs artikkel 8 og 10. Beskyttelse av artikkel 8 vil imidlertid kunne være et inngrep i artikkel 10, og motsatt.

Nødvendighetskravet er av EMD tolket som et krav om et tvingende samfunnsmessig behov (pressing social need). Dette fremgår av avsnitt 48 i EMDs dom i Handyside-saken.¹²⁵ Kravet tolkes strengt, og etter EMDs praksis skal det mye til for å gjøre inngrep i ytringsfriheten.

At man har slike overordnede konvensjonsrettigheter medfører at det ikke vil være nok å foreta en vurdering av om et forhold krenker den norske særregelen, i denne anledning åvl §45c. Man må samtidig foreta en avveining av hensynene til privatlivet og ytringsfriheten for å finne ut om det er snakk om kolliderende bestemmelser. En slik konflikt vil måtte løses i favør av bestemmelsen i konvensjonen da denne har forrang framfor bestemmelser i annen lovgivning etter menneskerettsloven § 3. Publisering av bilder er omfattet av ytringsbegrepet, så dersom et bilde kan publiseres etter en av unntaksbestemmelsene i åvl §45c, vil man allikevel måtte vurdere om dette er forenelig med EMK artikkel 8 eller om det utgjør en krenkelse av denne.

---

¹²⁴ Kongeriget Norges Grundlov

¹²⁵ Case of Handyside v. The UK

At EMK er gjort til norsk lov har også betydning for norske domstoler. Praksis fra EMD er nemlig avgjørende for hvordan de norske domstolene skal tolke konvensjonsbestemmelsene og dermed hvordan de norske bestemmelsene skal sees i lys av disse overordnede bestemmelsene.

Retten til privatliv og retten til å ytre seg fritt vil lett kunne komme i konflikt med hverandre og det må derfor foretas en avveining mellom disse to bestemmelsene. Styrking av ytringsfriheten vil ofte gå på bekostning av personvernet, og motsatt, så man må hele tiden forsøke å balansere disse rettighetene mot hverandre slik at begge får den plassen de bør og skal ha i et demokrati. Det er imidlertid denne balanseringen som er så vanskelig og som man kan se av de siste tiårenes rettspraksis, har det vært en tendens til forskyvning av balansepunktet mot et sterkere personvern. Ved en gjennomgang av noen sentrale dommer, skal jeg gi et sammendrag av denne balanseforskyvingen.

3.2 Noen sentrale dommer

Jeg skal her gi en kronologisk framstilling av noen av de mest sentrale dommene, både norske og internasjonale, i forhold til balansegangen mellom personvernet og ytringsfriheten. Avslutningsvis skal jeg utlede en vurderingsnorm som sier noe om hvor terskelen i dag ligger og hvilke momenter som har størst betydning i avveiningen.

Den første avgjørelsen jeg skal si noe om er EMDs avgjørelse i Sunday Times-saken¹²⁶ fra 1979. Dette er riktignok en ganske gammel dom, men den er allikevel interessant fordi den illustrerer EMDs avveining mellom EMK art 8 og 10. En britisk domstol hadde lagt ned et forbud mot at en avis publiserte en artikkel. Dette forbudet fant EMDs flertall (11 mot 9 dommere) at var en krenkelse av ytringsfriheten i EMK artikkel 10.

---

¹²⁶ Case of Sunday Times v. the UK

Flertallet uttalte at:

“The Court is faced not with the choice between two conflicting principles, but with the principle of freedom of expression that is subject to a number of exceptions which must be narrowly interpreted.”

Man skulle altså ta utgangspunkt i at prinsippet om ytringsfriheten var overordnet, for så å tolke mulighetene for å gjøre inngrep i denne retten, i snever forstand.

Formuleringen fra flertallet ga uttrykk for at ytringsfriheten skulle stå i en særstilling i det konvensjonsrettslige normhierarkiet.¹²⁷

I tiden etter denne dommen er det tydelig at det ble lagt vekt på dette synspunktet. I forbindelse med NOU 1996:12 ble dette også påpekt av Schiøtz hans utredning om personvernet¹²⁸, og i 1999 avsa EMD to dommer som også la dette til grunn.

I den første saken ble Bladet Tromsø¹²⁹ dømt for ærekrenkelser i Nord-Troms herredsrett etter å ha publisert artikler med påstander om grove brudd på forskriftene for utøvelse av selfangst ombord på selfangstskuten M/S Harmoni. Høyesteretts kjæremålsutvalg avviste anken fra Bladet Tromsø, men saken ble klaget videre inn for EMD. Den europeiske menneskerettsdomstolen kom til at herredsrettens avgjørelse representerte et klart inngrep i klagernes ytringsfrihet etter EMK art 10, og at inngrepet bare kunne være rettmessig dersom vilkårene i art 10 (2) var oppfylt.

Lovhjemmelskravet og kravet om at inngrepet forfulgte et legitimt mål, var oppfylt, men inngrepet ble ikke ansett å være nødvendig i et demokratisk samfunn fordi det ikke forelå et tvingende samfunnsmessig behov, jf. Handyside-saken hvor EMD fastslår hvordan “nødvendig i et demokratisk samfunn” skal forstås. Domstolen fant at selfangernes interesse i å beskytte deres ære og omdømme, ikke var tilstrekkelig i forhold til den avgjørende offentlige interesse avisen hadde av å sikre en offentlig debatt om et tema av stor lokal, nasjonal og internasjonal interesse. Det var derfor ikke forholdsmessighet mellom begrensningene i klagernes ytringsfrihet og det forfulgte formål. Konklusjonen ble dermed at det ikke var hjemmel for å gjøre inngrep i art. 10.

---

¹²⁷ Borvik (2011) s 146

¹²⁸ NOU 1996:12, vedlegg 1 punkt 2.2

¹²⁹ Case of Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway

Senere samme året kom avgjørelsen i saken Nilsen and Johnsen v. Norway¹³⁰. Her hadde nasjonale domstoler mortifisert flere ærekrenkende ytringer fra politimennene Nilsen og Johnsen som svar på påstander om politivold. Klagerne mente at den norske dommen hvor de ble funnet skyldige i ærekrenkelser, var i strid med ytringsfriheten i artikkel 10. Også her ble det lagt vekt på at begrensninger i ytringsfriheten må tolkes strengt, og at behovet for inngrep må være overbevisende fastslått, og også i denne saken ble det avgjørende at inngrepet ikke ble ansett nødvendig i et demokratisk samfunn. Domstolen konkluderte med at det forelå en krenkelse av retten til ytringsfrihet.

De nevnte dommene er illustrerende for den sterke posisjonen EMK art 10 med tiden hadde fått, men i 2004 kom det to dommer (en i Høyesterett og en i EMD) som skulle justere på dette.

Den første saken¹³¹ var fra Høyesterett og gjaldt Dagbladet og Aftenpostens publisering av bilder av en gråtende Veronika Orderud på vei ut fra rettslokale etter å ha fått lovens strengeste straff. Orderud hevdet at dette var et brudd på domstollovens § 131a.¹³²

Denne bestemmelsen setter forbud mot fotografering under forhandlingene i straffesaker, og sier også at det er forbudt å fotograferer siktede eller domfelte på vei til eller fra rettsmøte. Det var det andre alternativet som her ble påberopt. Høyesteretts oppgave ble å løse spørsmålet om dette forbudet var i strid med journalistenes ytringsfrihet.

Høyesterett uttaler at håndhevelsen av forbudet i utgangspunktet er et vesentlig inngrep i artikkel 10, men at det allikevel må vurderes om inngrepet er nødvendig i et demokratisk samfunn jf. artikkel 10 annet ledd.¹³³ Det ble lagt vekt på hvordan bildene fremstod, og konklusjonen var at bildens særpreg var midt i kjerneområdet av hva fotograferingsforbudet skulle beskytte. Det måtte derfor finnes andre momenter som skulle gi pressen rett til å ta bildene og offentligheten krav på å se dem. Noen slike

---

¹³⁰ Case of Nilsen and Johnsen v. Norway

¹³¹ Rt 2004 s510

¹³² Lov om domstolene

¹³³ Dommens avsnitt 19

momenter fantes ikke her, og Høyesterett kom til at publiseringen av bildene ikke var vernet av EMK art 10.

Riktignok klaget redaktørene for Dagbladet og Aftenposten denne saken inn for EMD med påstand om at deres respektive avisers ytringsfrihet var krenket, men i 2009 ble denne saken¹³⁴ avgjort med konklusjon om at det ikke forelå noen krenkelse av EMK art 10. Domstolen fant at det forelå et tvingende samfunnsmessig behov for inngrep i art 10 og at inngrepet dermed hadde hjemmel i artikkelens annet ledd. Interessen i å begrense publiseringen av fotografiene ble her funnet å veie tyngre enn pressens interesse i å informere allmenheten om en sak av offentlig betydning. Inngrepet i ytringsfriheten ble her, i motsetning til i Bladet Tromsø og Nilsen og Johnsen, ansett å oppfylle nødvendighetskravet i art.10 annet ledd.

Noen måneder etter Høyesteretts behandling av Orderud-saken falt avgjørelsen i von Hannover-saken i EMD¹³⁵. Denne saken ble klaget inn for EMD av prinsesse Caroline av Monaco. Hun hevdet at tyske domstolars avgjørelse frarøvet henne retten til privatliv etter artikkel 8 da det ble tillatt å publisere bilder som var tatt av henne uten hennes kjennskap eller samtykke. Selv om bildene var tatt på offentlige steder, mente EMD at bildene fanget henne i situasjoner som var innenfor den private sfære fordi de viste prinsessen i private ærender. Bildene i seg selv var ikke sensitive eller krenkende, men det kan virke som om EMD mener at måten bildene ble fremskaffet på allikevel gjorde bildene krenkende for prinsessen. I avsnitt 68 jf. 59, legger retten vekt på at opplevelsen av å få invadert sitt privatliv, kan virke forsterkende ved at man til stadighet må se seg selv avbildet i tabloidpressen.

Det ble vist til at man måtte finne en rettferdig balanse mellom de konkurrerende interessene (EMK art 8 og art 10) til individene i et samfunn og samfunnet som helhet, og at staten i denne sammenheng innehar en viss skjønnsmargin.¹³⁶ Det ble også lagt vekt på at pressen spiller en essensiell rolle i et demokrati og skal fungere som en "vaktbikkje". Det som tipper denne avgjørelsen i favør av et styrket personvern på bekostning av ytringsfriheten, er det som kommer fram i dommens avsnitt 63. Her sies

---

¹³⁴ Case of Egeland and Hanseid v. Norway

¹³⁵ Case of von Hannover v. Germany

¹³⁶ Dommens avsnitt 57

det at den avgjørende faktoren i balanseringen mellom retten til privatliv og ytringsfriheten, bør være hvorvidt publiseringen av bilder og artikler tilfører noe til en debatt av allmenn interesse.

Dersom det tilføres noe til en slik debatt, vil bildene altså lettere kunne komme inn under ytringsfrihetens beskyttelse, mens hvis det ikke tilføres noe til en slik debatt vil personvernet stå sterkere.

Rene underholdningsbidrag som bare er egnet til å pirre folks nysgjerrighet, som var tilfelle i denne saken, ble derfor ikke ansett beskyttet av ytringsfriheten siden de faller utenfor det kjerneområdet ytringsfriheten er ment å verne.

Det blir også henvist til en resolusjon fra Europarådet¹³⁷ som ble til i kjølvannet av prinsesse Dianas død. Resolusjonen tar et oppgjør med den ensidige fortolkningen av ytringsfriheten som mange journalister foretar for å rettferdiggjøre sin paparazzivirksomhet, ved å hevde at leserne har krav på å vite alt om offentlige personer.

Domstolens konklusjon i von Hannover-saken var at den tyske rettens balansering mellom de konkurrerende rettighetene ikke var rettferdig og at det dermed forelå en krenkelse av EMK art 8. Det bør også legges til at dette var en enstemmig dom som dermed har svært sterk rettskildemessig betydning. Norske domstoler hadde derfor nå fått nye signaler om hvordan avveiningen mellom de to hensynene skulle foretas, og ville bli nødt til å legge denne dommen til grunn i sine fremtidige sammenlignbare avgjørelser.

Dommen bar bud om at ytringsfriheten har relativt klare grenser når målet ikke er å tilføre noe til den generelle samfunnsdebatten, og at ytringsfriheten antagelig hadde fått en større plass enn ønskelig på bekostning av personvernet.

I etterkant av von Hannover-saken oppstod det en debatt mellom Jon Wessel-Aas og Per Danielsen om hvorvidt saken på generelt grunnlag hadde styrket personvernet på bekostning av pressefriheten. Danielsen mente den nyeste praksis fra EMD var et signal om en kursendring¹³⁸, men Wessel-Aas mente at von Hannover-saken bare var en bekreftelse på det åpenbare, nemlig at den såkalte sladderpressen har operert med en

---

¹³⁷ Europarådets resolusjon 1165/1998

¹³⁸ Danielsen (2005) s 129

praksis som har hvilt på de omtaltes nåde. Enten ved samtykke eller ved manglende vilje til rettsforfølgning.¹³⁹

Wessel-Aas får støtte for sitt synspunkt av flertallet i Baneheia-saken.¹⁴⁰ Der uttaler retten at den ikke kan se at EMDs senere praksis legger mer vekt på omdømmevernet ved bedømmelsen av om et inngrep i ytringsfriheten er nødvendig etter art 10 annet ledd.¹⁴¹ I denne saken kom Høyesteretts flertall til at vilkårene for inngrep i art 10 ikke var oppfylt og at det dermed ikke var rettstridig å publisere de aktuelle bildene. De to dissenterende dommerne kom imidlertid til at det *var* grunnlag nok for å gjøre begrensninger i ytringsfriheten fordi det forelå et tvingende samfunnsmessig behov. Dette behovet innebar at inngrepet var nødvendig i et demokratisk samfunn jf art 10 annet ledd, og det var derfor riktig å reagere mot publiseringen av bildene.

Det er imidlertid mindretallsvotumet som er av størst interesse fordi saken ble anket inn for EMD og avgjort i 2009 i samsvar med mindretallets vurdering.¹⁴² EMD fant at det ikke forelå et rimelig proporsjonalitetsforhold mellom interessene som de nasjonale domstolene la vekt på, nemlig å sikre avisens ytringsfrihet kontra klagerens rett til respekt for privatliv. Domstolen konkluderte enstemmig med at det forelå en krenkelse av artikkel 8. Etter min mening viser dette at EMD mener at avveiningsnormen Høyesteretts flertall legger til grunn, ikke stemmer med den utviklingen EMD påviste i von Hannoversaken. Dette igjen gjør at jeg er enig med Danielsens syn om at det *har* skjedd en kursendring i EMDs praksis.

I 2007 falt avgjørelsen i Høyesterett i den såkalte Big Brother-saken¹⁴³ (omtalt på side 30). I korte trekk gjaldt den to tidligere Big Brother-deltagere som saksøkte Se og Hør for reportasjer de mente var krenkelser av deres privatliv. Høyesterett tolket rettstridskravet i straffelovens § 390 i tråd med kravene i EMK art 8 og 10, slik at personvernet står sterkt i forhold til ytringsfriheten ved omtale av personer som ikke har samfunnsfunksjoner. Støtte for dette ble bl.a. funnet i von Hannover-saken.¹⁴⁴ Videre i

---

¹³⁹ Wessel-Aas (2005)

¹⁴⁰ Rt 2005 s1677

¹⁴¹ Dommens avsnitt 70

¹⁴² Case of A v. Norway

¹⁴³ Rt 2007 s687

¹⁴⁴ Dommens avsnitt 74

avsnitt 74 blir det uttalt at EMK art 10 skal verne samfunnsdebatten og demokratiet, ikke muligheten for å legge fram opplysninger om personlige forhold for privatpersoner. Høyesterett konkluderer med at de omtvistede artiklene ikke gir noe tilskudd til den offentlige debatt jf. von Hannover-saken, og at rettsstridsavveiningen derfor må falle ut til fordel for personvernet og art 8.

Et annet aspekt som tas opp av Høyesterett i denne saken, er betydningen av egeneksponering. I avsnitt 78 sier førstvoterende at det godt kan tenkes at man har et redusert vern som følge av at man selv har valgt å stille seg i rampelyset. I dette tilfelle fant retten at det hadde gått for lang tid etter at de involverte frivillig lot seg eksponere, til at dette momentet kan få betydning.

I den såkalte Plata-saken¹⁴⁵ (omtalt på side 13) som Høyesterett avgjorde i 2008, ble det igjen foretatt en vurdering av ytringsfrihetens og personvernets styrkeforhold. Saken gjaldt et filmklipp som viste en ung velkledd mann som leiende på sin samboers fire år gamle datter var blitt pågrepet for kjøp av heroin. Dette ble av Høyesterett ansett som et inngrep i privatlivets fred, men inngrepet ble ikke funnet rettstridig, bl.a. fordi sekvensen knyttet seg til et spørsmål av vesentlig samfunnsmessig betydning¹⁴⁶. Det som her var av vesentlig samfunnsmessig betydning, var alminneliggjøringen av narkotikakjøperne på Plata. Innslaget var derfor å regne som et tilskudd til en viktig offentlig debatt om det økende narkotikaproblemet. På bakgrunn av dette, og at inntrykket ville blitt svekket hvis personene hadde blitt gjort fullstendig ugjenkjennelige¹⁴⁷, kom Høyesterett til at personvernet måtte vike for ytringsfriheten.

Like etter Plata-saken avsa Høyesterett sin dom i Bryllupsfoto-saken¹⁴⁸ hvor Se og Hør, uten samtykke, hadde publisert bilder de hadde tatt vha. snikfotografering i bryllupet til artisten Lars Lillo Stenberg og skuespiller Andrine Sæther. Oslo tingrett¹⁴⁹ kom til at bildene utgjorde en krenkelse av privatlivets fred og dømte Se og Hør. Borgarting

---

¹⁴⁵ Rt 2008 s489

¹⁴⁶ Dommens avsnitt 54

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Rt 2008 s1089

¹⁴⁹ TOSLO-2006-87089

lagmannsrett¹⁵⁰ stadfestet tingrettens dom, mens Høyesteretts flertall på 3 dommere kom til at privatlivets fred *ikke* var krenket. Det ble bl.a. lagt vekt på at vielsen ble avholdt på et offentlig område som var tilgjengelig for allmennheten og at reportasjene ikke var krenkende. Dette er momenter man finner igjen i von Hannover-saken. Der var det nemlig også snakk om bilder tatt i det offentlige rom og bildene av Caroline var heller ikke krenkende, men tatt i helt trivielle situasjoner. Tidsaspektet i de to sakene var imidlertid veldig ulikt. I von Hannover-saken hadde prinsessen i mange år blitt jaget av paparazzifotografer, mens i Bryllupsfoto-saken var det kun snakk om ett enkelttilfelle.

I von Hannover-saken blir det uttalt at privatlivet også er omfattet av vernet i EMK art 8 uten at det stilles noe krav til at den vernede situasjonen må foregå innenfor det private hjem. Det blir eksplisitt sagt at man også har rett på et visst privatliv i det offentlige rom¹⁵¹. Det kan heller ikke være avgjørende om bilder eller reportasjer er krenkende så lenge de ikke tilfører noe til en offentlig debatt. I Bryllupsfoto-saken er det ingenting som tyder på at bildene var ment å tilføre noe til en slik debatt, men at de var ment som rene underholdningsinnslag for å pirre lesernes nysgjerrighet.

Når man derfor ser på flertallets begrunnelse og sammenholder dette med det som kom fram av von Hannover-saken, er det ikke veldig overraskende at denne dommen ble klaget inn for EMD. I skrivende stund er det enda ikke bestemt om saken slipper inn for domstolen, men basert på det jeg har sagt om flertallets begrunnelse, mener jeg det er grunn til å tro at EMD vil kunne komme til motsatt resultat enn det som ble tilfelle i Høyesterett. Jeg er med andre ord enig i mindretallets uttalelse¹⁵² om at Se og Hørs reportasjer ikke kan forsvares ut i fra en rettsstridsvurdering og at det i dette tilfellet foreligger en krenkelse av EMK art 8.

Den siste dommen jeg skal si noe om her, er Memo-saken¹⁵³ fra 2009 (omtalt i punkt 2.3.1). Høyesterett foretar her en gjennomgang av EMDs og egen praksis på området, og viser til mange av avgjørelsene jeg har nevnt over for å finne støtte til sin

---

¹⁵⁰ LB-2008-14569

¹⁵¹ Case of von Hannover v. Germany, avsnitt 50

¹⁵² Rt 2008 s1089, avsnitt 70

¹⁵³ Rt 2009 s265

begrunnelse. Retten foretar først en gjennomgang av hvorvidt bildet tilfører noe til en debatt av allmenn interesse jf. von Hannover-saken. Dette blir besvart negativt siden bildebruken ikke ble knyttet til temaet som ble behandlet i artikkelen, og man ikke har gjort rede for hvilken sammenheng bildet er tatt i. Deretter vurderer retten om den avbildede har et svekket vern fordi han selv har stilt seg i rampelyset. Retten mener at den avbildede, ved å delta i en enkeltstående demonstrasjon, i beskjeden grad har søkt offentligheten og dermed ikke bør tillegges noe svakere vern av den grunn.

Konklusjonen Høyesterett kom til etter en totalvurdering var at bildebruken utgjorde en krenkelse av åvl. §45c jf EMK art 8, tolket med de begrensningene som følger av artikkel 10. Denne avgjørelsen kan etter mitt syn sies å være en siste oppsummerende dom fra Høyesteretts side, og et signal om at man fortsatt anser personvernet for å stå sterkt.

3.3 Oppsummering

Som jeg nevnte innledningsvis i del 3, mener jeg det har skjedd en endring i balanseforholdet mellom EMKs artikkel 8 og 10, og gjennomgangen av dommene over er ment som en illustrasjon av dette. EMDs praksis viser en relativt klar tendens mot å tillegge personvernet større vekt i konflikter hvor privatlivsinteresser må veies opp mot interessen av ytringsfrihet. Det er ikke grunn til å si at personvernet i utgangspunktet står *sterkere* enn ytringsfriheten i avveiningen når disse to interessene kolliderer, men det har skjedd en forflytning av balansepunktet som har gitt personvernet og omdømmevernet økt styrke på bekostning av ytringsfriheten.

Mens man fra Sunday Times-saken (1979) og fram mot von Hannover-saken (2004) nærmest anså at ytringsfriheten sto i en særstilling i normhierarkiet, har man etter 2004 sett en stadig styrking av personvernet. Grunnen til denne endringen er antagelig at man mente at ytringsfriheten hadde fått for stor rekkevidde og trengte en viss innskrenking. Bryllupsfoto-saken er den eneste saken som stikker seg ut og som virker å gå i motsatt retning. På bakgrunn av den øvrige rettspraksisen tror jeg imidlertid ikke at denne avgjørelsen vil bli stående etter EMDs behandling av saken.

Jeg mener at det på grunnlag av dommene jeg har gjennomgått er mulig å utlede en norm for hva som vil bli vektlagt i kommende saker som tar for seg forholdet mellom EMK art 8 og 10.

For det første kan man si at vernet om privatliv også gjelder på steder som er tilgjengelige for offentligheten, og er ikke begrenset til innenfor husets fire vegger. Man kan heller ikke gjemme seg bak ytringsfriheten ved publisering av personbilder dersom bildet ikke gir noe tilskudd til den offentlige debatten. Bilder som fremstår som rene underholdningsbidrag har derfor en mindre grad av beskyttelse under ytringsfriheten og er ikke noe allmennheten har noe krav på å få se.

Dernest kan man slå fast at egeneksponering kan føre til at man får et svakere vern. I den anledning har det bl.a. betydning i hvilken grad man selv har eksponert seg og hvor lenge dette har pågått. Det er imidlertid mulig å tre ut av rampelyset igjen ved å la tiden gå uten at man oppsøker oppmerksomhet.

Et annet moment er innholdet i bildet. I utgangspunktet må man kunne kreve at bilde inneholder et minimum av krenkende eller sensitivt innhold for at artikkel 8 skal være krenket. Dette er et moment som blir vektlagt av flertallet i Bryllupsfoto-saken, hvor det blir kommentert at bildene ikke er krenkende for brudeparet men kun var en nøytral fremstilling av et bryllup. Argumentet mot dette er von Hannover-saken. Her var det ikke snakk om sensitive eller krenkende bilder, men bilder av dagligdagse situasjoner. I den saken var det imidlertid andre forhold som gjorde at totalvurderingen allikevel ble krenkelse av artikkel 8. Prinsessen var blitt trakassert og forfulgt av fotografer i flere år, og en del av bildene var også tatt ved hjelp av telelinse fra lange avstander. Når bildene heller ikke bidro til noen offentlig debatt, men kun var egnet for underholdning, måtte personvernet veie tyngre enn ytringsfriheten.

Man kan spørre seg om man egentlig har bruk for åvl. §45c når man allikevel vil måtte foreta en vurdering av forholdet i lys av EMK art 8. EMK har imidlertid ingen straffe- eller oppreisningsbestemmelser, og det er dessuten staten som er ansvarlig for oppfyllelsen av konvensjonsbestemmelsene gjennom en lovgivning som skal gi borgerne et tilstrekkelig vern. Man ville derfor ikke hatt et godt nok vern for privatpersoner hvis man tok bort åvl. §45c og EMK art 8 var eneste rettsgrunnlag man hadde i forhold til saker hvor privatlivet behøver vern. Åvl §45c er således nødvendig for å supplere konvensjonen.

4 Sammendrag

Vurderingen av om et personbilde skal kunne publiseres og dermed vises for offentligheten, beror på en avveining mellom retten hver enkelt har til et privatliv og retten man har til å ytre seg fritt. En persons bilde tilhører hans privatliv og ytringsfriheten omfatter publisering av bilder. Dette gjør at personvernet og ytringsfriheten ofte opptrer som to motvekter som trenger å balanseres riktig slik at begge de to rettighetene blir tatt hensyn til.

Det finnes i norsk rett en egen bestemmelse som regulerer retten til eget bilde, åvl. §45c. Hovedregelen i denne bestemmelsen er at et bilde av en identifiserbar person bare kan offentliggjøres ved den avbildedes samtykke. Til hovedregelen finnes det imidlertid noen unntak. Det mest interessante unntaket er at bilder med aktuell og allmenn interesse kan publiseres uten samtykke. Dette gjør bl.a. at journalister ikke behøver å innhente samtykke fra alle personer de ønsker å publisere bilder av til aktuelle nyhetssaker.

Siden hovedregelen sier at samtykke er nødvendig, blir det et viktig vurderingsmoment å avgjøre om det foreligger gyldig samtykke. I den anledning må man vurdere om det fremgår tydelig at samtykke er gitt, om vedkommende har forstått hva han samtykker til og hvor langt man kan strekke samtykket.

Et annet punkt man må vurdere er om den avbildede er identifiserbar. I rettspraksis er det slått fast at et bilde ikke trenger å vise ansiktet for at en person er identifiserbar. Selv om ansiktet er skjult, kan bildet for øvrig være så avslørende at det er mulig for enkelte å fastslå den avbildedes identitet.

Som nevnt innledningsvis i oppgaven, er det på grunn av den teknologiske utviklingen blitt stadig enklere både å ta bilder og å gjøre disse tilgjengelige for andre. Dette innebærer riktignok ikke noen lemping av regelen i åvl. §45c. Man er fortsatt forpliktet til å innhente den avbildedes samtykke til publisering hvis ikke et av unntakene kommer til anvendelse. Når man ser på typen bilder som publiseres på ulike sosiale medier, er det liten tvil om at det finnes mange brudd på regelen i åndsverkloven. Om dette skyldes uvitenhet rundt reglene eller mangel på respekt for regelverket, er uvisst.

Åvl. §45c regulerer bare publiseringen og ikke fotograferingen, men det er en god hovedregel å gå ut i fra at man skal innhente samtykke også til å ta et bilde. Man må imidlertid være oppmerksom på at selv om man får tillatelse til å ta et bilde, innebærer det ikke automatisk en rett til å offentliggjøre dette. Til det kreves det et eget og eksplisitt samtykke fra den avbildede.

5 Litteraturliste

Bøker og artikler

Borvik, Bjørnar *Personvern og ytringsfrihet*, Universitetsforlaget i Oslo 2011

Danielsen, Per *Personvernet styrkes av Strasbourg*, Lov og Rett nr 3 2005 s 129

Galtung, Andreas *Fotografiloven med kommentarer*, TANO, Oslo 1991

Jongers, Maria *Retten til eget bilde* Spesialoppgave ved Universitetet i Oslo 2006, oppgaven er tilgjengelig på: <http://www.duo.uio.no/publ/jus/2006/41728/putney.pdf>

Jordahl, Theo *Fotorett i mediene*, Juristforbundets Forlag 1996

Knoph, Ragnar *Åndsretten*, Nationaltrykkeriet, Oslo 1936

Mæland, Henry John *Retten til eget bilde og fotografilovens § 15*, Lov og Rett 1985 s.195-224

Rognstad, Ole-Andreas i samarbeid med Birger Stuevold Lassen *Opphavsrett* Universitetsforlaget, Oslo 2009

Schiøtz, Cato *Utredning om personvernet fra en juridisk synsvinkel* NOU 1996:12 -
Medieombud

Wessel-Aas, Jon *Pressefrihet kontra personvern – nye signaler fra Strasbourg?*, Lov og rett 2005 s 370

Datatilsynet *Bilder på nett* publisert 04.03.2008, tilgjengelig på:
http://www.datatilsynet.no/templates/article_881.aspx

Andre kilder

Norsk Folkemuseums rapport *Fri tilgang til foto på nett* (de juridiske betenkningene er skrevet av Andreas Galtung), tilgjengelig på:

<http://www.norskfolkemuseum.no/PageFiles/5334/Fotorapport.pdf>

Statistisk Sentralbyrås mediebruksundersøkelse fra 2005, tilgjengelig på:

<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200602/04/tab-2006-05-18-04.html>

Vær Varsom-plakaten, tilgjengelig på: <http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>

Lover

1814 Kongeriget Norges Grundlov (Grunnloven) av 17.mai 1814

1902 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22.mai nr.10 1902

1915 Lov om domstolene (domstolloven) av 13.august nr. 5 1915

1918 Lov om avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven) av 31.mai nr.4 1918

1960 Lov om rett til fotografi (fotografiloven) av 17.juni 1960 nr.1 – **opphevet**

1961 Lov om opphavsrett til åndsverk m.v (åndsverkloven) av 12.mai nr. 2 1961

1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21.mai nr 30. 1999

Forarbeider

NOU 1996 nr 12	Medieombud
Ot.prp.nr 26 (1959-1960)	Om lov om opphavsrett til åndsverk
Ot.prp.nr 56 (1992-1993)	Om lov om endringer i lov 9 juni 1978 nr 48 om personregistre m.m (fjernsynsovervåkning)
Ot.prp.nr 54 (1994-1995)	Om lov om endringer i åndsverkloven m.m
Ot.prp.nr 90 (2003-2004)	Om lov om straff (straffeloven)

Uttalelser

Lovavdelingen:

JDLOV - 1980-3371   Bruk av fotografier m.m. av personer som ledd i reklame

JDLOV - 1986-606   Pressens bildebruk av barn – særlig om “samtykke” etter fotografiloven § 15

JDLOV - 1993-734   Bruk av statsministerens navn i reklameøyemed

Europarådet:

Resolution 1165 (1998) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the right to privacy, tilgjengelig på:

<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta98/eres1165.htm>

Avgjørelser fra Høyesterett

Rt 1952 s.1217	(To mistenkelige personer)
Rt 1953 s.633	(Bedriftsmusikk)
Rt 1983 s.637	(Påskebilde)
Rt 1987 s.1082	(Tinghusfoto)
Rt 1991 s.1296	(Pornovideo)

Rt 1994 s.174	(Blichfeld)
Rt 1995 s.304	
Rt 1995 s.1948	(Diana Ross/Arne Næss)
Rt 2001 s.1691	(Teazer)
Rt 2004 s.510	(Orderud)
Rt 2005 s.1677	(Baneheia)
Rt 2006 s.799	
Rt 2007 s.687	(Big Brother)
Rt 2008 s.489	(Plata)
Rt 2008 s.1089	(Bryllupsfoto)
Rt 2009 s.265	(Memo)
Rt 2009 s.1568	(Snowboard/Andy Finch)

Avgjørelser fra lagmannsretten

LE 90-00498	(Ekshore)
RG 1999 s.1009	(Bang-Hansen)
RG 2003 s.868	(Elling)
LB-2008-14569	
LB 2010-202132	

Avgjørelser fra førsteinstans

Utrykket dom i Oslo byrett av 28.september 1972, sak nr 903/1972 (Svartsladd)
RG 1983 s.822
TOSLO-2006-87089

Avgjørelser fra EF-domstolen

C 101/01 (Lindqvist-saken) avsagt 6.november 2003

Avgjørelser fra den europeiske menneskerettsdomstolen

Case of Handyside v. The UK, judgement 5493/72
Case of Sunday Times v. The UK, judgement 6538/74
Case of Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, judgement 21980/93

Case of Nilsen and Johnsen v. Norway, judgement 23118/93

Case of von Hannover v. Germany, judgement 59320/00

Case of A. v Norway, 2009-04-09, judgement 28070/06 (Baneheia)

Case of Egeland and Hanseid v. Norway, judgement 34438/04

Avgjørelser fra Pressens Faglige Utvalg (PFU)

PFU-sak nr. 134/02 - <http://www.pfu.no/case.php?id=1266>

PFU-sak nr. 065/06 - <http://www.pfu.no/case.php?id=1741>

PFU-sak nr. 031/10 - <http://www.pfu.no/case.php?id=2308>

